

ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Διπλωματική Εργασία

**ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΙΙ: Η ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΤΟΥ ΕΠΟΠΤΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΤΟΥ
ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ
ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΚΛΑΔΟ**

του

ΘΕΟΧΑΡΗΣ ΤΣΟΥΤΣΟΥΒΑΣ του ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Υποβλήθηκε ως απαιτούμενο για την απόκτηση του μεταπτυχιακού
διπλώματος ειδίκευσης στη Διοίκηση Επιχειρήσεων
(με εξειδίκευση στη Χρηματοοικονομική Διοίκηση)

Οκτώβριος / Μάρτιος 2011-12

Ιανουάριος 2012

Στη σύζυγο μου Αργυρώ και στους γιους
μου Δημήτρη και Μανώλη

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα εργασία επιχειρεί μια ουσιαστική ανάλυση του ρυθμιστικού πλαισίου που διέπει το χρηματοπιστωτικό σύστημα, βασιζόμενη στις προτάσεις πολιτικής που έχουν παραχθεί από την παγκόσμια οικονομική κρίση και ειδικότερα στις εκθέσεις της Επιτροπής της Βασιλείας για την Τραπεζική Εποπτεία (BCBS) το Δεκέμβριο του 2010, οι οποίες είναι γνωστές και ως Βασιλεία III.

Ξεκινώντας από τη θεωρία της τραπεζικής εποπτείας, κάνοντας μια ιστορική αναδρομή στα πεπραγμένα της Επιτροπής της Βασιλείας, επικεντρώνεται στις σημαντικότερες αιτίες της μεγαλύτερης κρίσης μετά τη Μεγάλη ύφεση του 1929 και στους λόγους για τους οποίους η παρούσα αρχιτεκτονική του χρηματοοικονομικής εποπτείας απέτυχε.

Στη συνέχεια αναλύονται οι καινοτομίες που εισάγει η Βασιλεία III, αλλά και οι τροποποιήσεις στο ήδη υφιστάμενο ρυθμιστικό πλαίσιο και παρουσιάζεται εκτενώς η κριτική που ασκείται στις αποφάσεις της Επιτροπής.

Τέλος, εξετάζεται η ελληνική περίπτωση και αποτυπώνονται οι επιπτώσεις των νέων μέτρων στο εγχώριο τραπεζικό σύστημα υπό το πρίσμα της οικονομικής κρίσης που βιώνει η χώρα. Η εργασία ολοκληρώνεται με την παρουσίαση των συμπερασμάτων για το νέο κανονιστικό πλαίσιο και τις μελλοντικές προκλήσεις που καλείται να αντιμετωπίσει.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	iii
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	1
1.ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο – ΘΕΩΡΙΑ & ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΙΚΗΣ ΕΠΟΠΤΕΙΑΣ.....	3
1.1 Θεωρητικό υπόβαθρο.....	3
1.2 Ιστορική εξέλιξη.....	5
2. ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο – ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ (Basel Committee on Banking Supervision).....	8
2.1 Βασιλεία I.....	8
2.3 Βασιλεία II.....	9
3. ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο – ΑΙΤΙΕΣ ΤΗΣ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ.....	12
3.1 Μακροοικονομικοί παράγοντες.....	12
3.2 Χρηματοοικονομικοί παράγοντες.....	14
4. ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο – ΒΑΣΙΛΕΙΑ III.....	20
4.1 Μικροπροληπτική εποπτεία.....	21
4.2 Μακροπροληπτική εποπτεία.....	22
4.3 Διατάξεις της Βασιλείας III.....	23
4.4 Κριτική στις διατάξεις της Βασιλείας III.....	33
5. ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5ο – ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ.....	45
5.1 Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα κατά τη διάρκεια της κρίσης.....	46
5.2 Επιπτώσεις Βασιλείας στη λειτουργία των τραπεζών.....	49
5.2.1 Ανάλυση Πολλαπλής Παλινδρόμησης.....	51
5.3 Επιπτώσεις Βασιλείας στην πραγματική οικονομία.....	57
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	59
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	64

ΠΙΝΑΚΑΣ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΕΩΝ

Κατάλογος Πινάκων

- Πίνακας 1 – Σταθμισμένος κίνδυνος υπό τη Βασιλεία I και II (σ.11)
- Πίνακας 2 – Χρονοδιάγραμμα Εφαρμογής νέων διατάξεων Βασιλείας II (σ.32)
- Πίνακας 3 – Δεδομένα Οικονομετρικής Διερεύνησης (σ.52)
- Πίνακας 4 – Αποτελέσματα γραμμικής παλινδρόμησης I (σ.54)
- Πίνακας 5 – Αποτελέσματα γραμμικής παλινδρόμησης II (σ.55)

Κατάλογος Διαγραμμάτων

- Διάγραμμα 1 – Πορεία κεφαλαιακών αποθεμάτων αμερικανικών και βρετανικών τραπεζών την περίοδο 1840 – 2009 (σ.6)
- Διάγραμμα 2 – Συντελεστής μόχλευσης ελληνικών τραπεζών (σ.47)
- Διάγραμμα 3 – Πελατειακές Καταθέσεις προς Συνολικές Υποχρεώσεις ελληνικών και ξένων τραπεζών (σ.47)
- Διάγραμμα 4 – Δάνεια προς Καταθέσεις ελληνικών τραπεζών (σ.48)
- Διάγραμμα 5 – Κεφαλαιακή επάρκεια ελληνικών εμπορικών τραπεζών και ομίλων (σ.48)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

‘Η τρέχουσα κρίση ανέδειξε μια σειρά από σημαντικές αδυναμίες της κατεστημένης αρχιτεκτονικής του χρηματοοικονομικού συστήματος. Υπερβολική μόχλευση, ασύδοτη πιστωτική επέκταση, αδύναμοι μηχανισμοί εταιρικής διακυβέρνησης, υπεραισιόδοξα μοντέλα αποτίμησης κινδύνων, ανεπαρκής διαφάνεια καινοτόμων προϊόντων, αναξιόπιστες εκτιμήσεις των οργανισμών αξιολόγησης πιστοληπτικής ικανότητας, προκυκλικότητα των λογιστικών συστημάτων και των μεθόδων υπολογισμού κεφαλαιακής επάρκειας, συνέστησαν ένα εκρηκτικό μείγμα ανεπαρκειών με οδυνηρές συνέπειες.’ (Σταϊκούρας, 2011 ΕΕΤ, σελ.556)

Αποτέλεσμα όλων των παραπάνω, η παγκόσμια οικονομική κρίση που ακόμα και σήμερα, 4 χρόνια μετά, βρίσκεται σε εξέλιξη έχοντας αποκτήσει ένα νέο χαρακτήρα, αυτόν της δημοσιονομικής κρίσης ή κρίσης χρέους όπως αλλιώς ονομάζεται.

Η ιστορία έχει δείξει ότι οι χρηματοοικονομικές κρίσεις οδηγούν συνήθως σε σημαντικές αλλαγές στο κανονιστικό πλαίσιο του χρηματοοικονομικού τομέα.

Προς αυτή την κατεύθυνση και έχοντας γίνει πλέον αντιληπτό ότι απαιτείται μια ολοκληρωμένη προσέγγιση για τη διασφάλιση της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας, η Επιτροπή της Βασιλείας αναθεωρεί το πλαίσιο εστιάζοντας τόσο στην ενδυνάμωση της μικροπροληπτικής εποπτείας, όσο και στην εισαγωγή νέων κανόνων για τη μακροπροληπτική εποπτεία.

Η παρούσα εργασία στοχεύει στην αποτύπωση του κανονιστικού πλαισίου που ρυθμίζει την λειτουργία των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, επικεντρώνοντας το ενδιαφέρον στο νέο πλαίσιο, όπως αυτό αποτυπώνεται με τις προτάσεις της Βασιλείας III και στην κριτική που ασκείται από πολλούς αναλυτές σε αυτό.

Στο πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζεται το θεωρητικό υπόβαθρο πίσω από την τραπεζική εποπτεία και τους λόγους για τους οποίους το χρηματοπιστωτικό σύστημα είναι υπό καθεστώς εποπτείας σε όλες σχεδόν τις χώρες του κόσμου. Επίσης, πραγματοποιείται και μια ιστορι-

κή εξέλιξη αποτυπώνοντας τις τάσεις που υπήρχαν και τη διαχρονική εξέλιξη του φαινομένου από τις αρχές του περασμένου αιώνα.

Στο δεύτερο κεφάλαιο ακολουθεί μια ιστορική αναδρομή στα πεπραγμένα της Επιτροπής της Βασιλείας, η οποία αναδείχτηκε ως ‘πυξίδα’ του παγκόσμιου ρυθμιστικού πλαισίου για τον χρηματοπιστωτικό τομέα, και συγκεκριμένα το πέρασμα από τη Βασιλεία I στη Βασιλεία II και τους τρεις πυλώνες εποπτείας.

Στο τρίτο κεφάλαιο αποτυπώνονται οι σημαντικότερες αιτίες που οδήγησαν στην παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση, οι οποίες διακρίνονται σε μακροοικονομικούς και χρηματοοικονομικούς παράγοντες με πληθώρα αναφορών σε μεγάλους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς, έτσι ώστε να γίνει πιο εύκολο κατανοητό στον αναγνώστη ποιοι ήταν οι λόγοι που οδήγησαν τη Βασιλεία III στην αναθεώρηση του εποπτικού πλαισίου, όλες οι αλλαγές του οποίου αναλύονται στο 4^ο κεφάλαιο. Ταυτόχρονα, επιχειρείται και μια αναλυτική κριτική σε πολλές από τις πτυχές του πλαισίου, η οποία εστιάζεται τόσο σε αλλαγές που εισάγονται όσο και σε αλλαγές που δεν προτάθηκαν ποτέ, επισημαίνοντας τις ελλείψεις.

Στο 5^ο και τελευταίο κεφάλαιο, εξετάζεται η περίπτωση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος και οι επιπτώσεις που οι νέες διατάξεις θα έχουν στη λειτουργία των τραπεζών και κατά επέκταση στην πραγματική οικονομία. Παρουσιάζονται σημαντικοί αριθμοδείκτες των μεγεθών για τις 5 μεγαλύτερες ελληνικές τράπεζες βάσει συνολικού ενεργητικού, αποτυπώνεται η εξέλιξη αυτών των δεικτών την τελευταία 7ετία και επιχειρείται εκτίμηση της πορείας των δεικτών, λαμβάνοντας υπόψη τη σημαντική αύξηση των ιδίων κεφαλαίων που οι ελληνικές τράπεζες είναι υποχρεωμένες να πραγματοποιήσουν σύμφωνα με το νέο κανονιστικό πλαίσιο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο – ΘΕΩΡΙΑ & ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΙΚΗΣ ΕΠΟΠΤΕΙΑΣ

1.1 ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ

Το χρηματοπιστωτικό σύστημα (και ειδικότερα το τραπεζικό σύστημα), ανήκει στους τομείς της οικονομίας που υπόκεινται, σε όλα σχεδόν τα κράτη ανά την υφήλιο, σε σημαντικές ρυθμιστικές παρεμβάσεις. Ο λόγος για τον οποίο οι τράπεζες υπόκεινται σε κανόνες, ενώ ο κλάδος των κομμωτηρίων όχι, είναι το γεγονός ότι μια κακοδιαχείριση σε ένα κομμωτήριο εκθέτει την κοινωνία σε πολύ μικρό κίνδυνο. Η κατάρρευση μιας τράπεζας, από την άλλη πλευρά, που μπορεί να οφείλεται ακόμα και σε υποψίες των καταθετών για πιθανή αφερεγγυότητά της μπορεί να προκαλέσει γενικευμένο χάος και να παρασύρει ακόμα και υγιείς τράπεζες (contagion effect).

Επίσης, το τραπεζικό σύστημα θεωρείται εύθραυστο, κυρίως λόγω του διαμεσολαβητικού ρόλου των ιδρυμάτων και τους κινδύνους που απορρέουν από τον ρόλο αυτόν, θέμα που αναλύεται στη συνέχεια της εργασίας.

Το μέγεθος της παρέμβασης είναι ανάλογο της κεντρικής θέσης που κατέχει το τραπεζικό σύστημα στη λειτουργία της οικονομίας.

Οι τάσεις στη θεωρία της τραπεζικής εποπτείας υπήρξαν ανέκαθεν δύο. Η πρώτη υποστηρίζει την κρατική παρέμβαση στη λειτουργία των τραπεζών για τους λόγους που αναφέρθηκαν στην προηγούμενη παράγραφο, ενώ η δεύτερη υποστηρίζει την αυτορρύθμιση των πιστωτικών ιδρυμάτων, η οποία θα προκύψει μέσα από τις δυνάμεις της ελεύθερης αγοράς.

Οι υποστηρικτές της κρατικής παρέμβασης, ανάμεσα στους οποίους οι Llewellyn (1999) και Dow (1996), θεωρούν ότι το χρηματοπιστωτικό σύστημα είναι επιρρεπές σε περιόδους αστάθειας και ότι το κόστος της παρέμβασης δικαιολογείται ως ασφάλιστρο για την αποφυγή συστημικής κρίσης, όπου τα κοινωνικά κόστη που προέρχονται από καταρρεύσεις χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων υπερτερούν από τα ιδιωτικά κόστη. Ο συστημικός κίνδυνος αναφέρεται ως ‘μικρής πιθανότητας, αλλά μεγάλης σημαντικότητας’ και η πρόσφατη

κρίση ήταν ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτού. Η προληπτική εποπτεία που ασκείται στον κλάδο είναι απόρροια του κόστους της ρύθμισης και συγκεκριμένα

- των εγγυήσεων των καταθέσεων που ισχύει σχεδόν σε όλες τις χώρες του ανεπτυγμένου κόσμου (government safety net) και
- το ρόλο των κεντρικών τραπεζών ως δανειστές έσχατης προσφυγής (lender of last resort) σε φερέγγυα ιδρύματα που αντιμετωπίζουν προβλήματα ρευστότητας σε περιόδους πίεσης

Η δεύτερη άποψη θεωρεί πως η πειθαρχία που επιβάλλει η αγορά μπορεί να υποχρεώσει τις Τράπεζες να μεριμνήσουν για τη ρευστότητα τους και να προβούν σε όλες τις ενέργειες για τη φερεγγυότητά τους. Οι υποστηρικτές αυτής της άποψης (Dowd 1997, Benston 1998, Kaufman 1996, Kane 1981) θεωρούν ότι δεν υπάρχουν ατέλειες στην αγορά και ότι αν υπάρχουν δεν είναι τόσο σοβαρές ώστε να δικαιολογείται η ρύθμιση του κλάδου. Επίσης, η όποια ρύθμιση δε δίνει λύσεις στις ατέλειες αυτές παρά μόνο με πολύ υψηλό κόστος που υπερβαίνει αυτό του αρχικού προβλήματος. Η δημόσια ρύθμιση μπορεί να προκαλέσει θέματα ηθικού κινδύνου (moral hazard) αφού είναι σε θέση να δημιουργήσει κίνητρα στις διοικήσεις των τραπεζών για ανάληψη κινδύνων και δημιουργεί τεράστιο κόστος, το οποίο τελικά επωμίζονται οι καταναλωτές.

Οι Mishkin & Eakins (2009) αναφέρουν οκτώ βασικές κατηγορίες παρεμβάσεων του τραπεζικού συστήματος, με τις περισσότερες από αυτές να αποτελούν αντικείμενο διαβουλεύσεων και αλλαγών στα πλαίσια της συνεχούς βελτίωσης του κανονιστικού πλαισίου των τραπεζών.

- Προστασία των καταθέσεων μέσω κρατικών εγγυήσεων
- Περιορισμούς στη διακράτηση στοιχείων του ενεργητικού
- Κεφαλαιακές απαιτήσεις
- Εποπτεία μέσω πιστοποιήσεων και ελέγχων
- Αξιολόγηση των συστημάτων διαχείρισης κινδύνου
- Δημοσιοποίηση στοιχείων και αναλυτικών οικονομικών καταστάσεων
- Προστασία καταναλωτή
- Περιορισμοί στον τραπεζικό ανταγωνισμό

Το πιο αμφιλεγόμενο ζήτημα από τα παραπάνω είναι αναμφισβήτητα η προστασία των καταθέσεων. Πολλοί χρηματοοικονομολόγοι και ειδικοί σε θέματα Οικονομικής Ιστορίας (Barth, Caprio, Levine 2006, Demirguc-Kunt, Kane, Laeven, 2009) θεωρούν ότι η αρνητική επίδραση των εγγυημένων καταθέσεων είναι η κύρια αιτία της πρωτοφανούς χρηματοοικονομικής αστάθειας που παρατηρείται τα τελευταία χρόνια σε όλο τον κόσμο.

Το ζήτημα της αναγκαιότητας του κανονιστικού πλαισίου και τα όρια αυτού είναι θέμα που εγείρει έντονες συζητήσεις ακόμα και στις μέρες μας. Τα τραπεζικά ιδρύματα κινδυνεύουν με κατάρρευση σε περιπτώσεις πανικού των καταθετών και ο κίνδυνος αυτός εξαλείφεται με την εγγύηση των καταθέσεων από τις κυβερνήσεις και την παροχή ρευστότητας σε έκτακτες περιπτώσεις από την Κεντρική Τράπεζα.

Τα δύο αυτά μέτρα όμως, δημιουργούν με τη σειρά τους ζητήματα ηθικού κινδύνου και κάποιες τράπεζες ίσως οδηγηθούν σε τοποθετήσεις και ενέργειες υψηλού ρίσκου, μιας και το κόστος το αναλαμβάνει άλλος.

Για την επίλυση της στρέβλωσης αυτής, υπάρχει το κανονιστικό πλαίσιο, οι δημιουργοί του οποίου έχουν 'την πολυτέλεια πιο μακροχρόνιων οριζόντων, διαφορετικών κινήτρων και εξυπηρετούν το κοινό καλό' σε σχέση με τους ανθρώπους της αγοράς. (Caguana, 2010)

1.2 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ

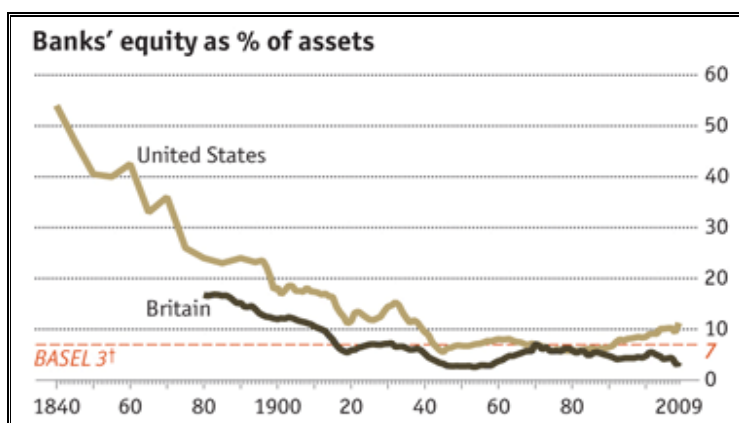
Πριν από την δεκαετία του 1930, το κανονιστικό πλαίσιο που ρύθμιζε τη λειτουργία των πιστωτικών ιδρυμάτων αφορούσε κυρίως το τόπο δραστηριοποίησής τους και τον αριθμό των καταστημάτων που θα μπορούσε κάθε τράπεζα να λειτουργεί ανά περιοχή.

Μετά την εκδήλωση του κραχ το 1929 στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής και τη Μεγάλη ύφεση που ακολούθησε, το πλαίσιο γίνεται πιο αυστηρό, χαρακτηρίζεται από τάσεις υπερβολικής ρυθμιστικής παρέμβασης με αποκορύφωμα τη νομοθετική πράξη Glass-Steagall στις Η.Π.Α το 1933, με το οποίο καθιερώνεται η εγγύηση των καταθέσεων των τραπεζικών

ιδρυμάτων (το λεγόμενο και δίκτυ ασφαλείας), ο διαχωρισμός μεταξύ εμπορικής και επενδυτικής τραπεζικής, καθώς και μέγιστα επιτρεπόμενα όρια στα επιτόκια καταθέσεων.

Ο Kaufman (1996) αναφέρει ότι πριν την καθιέρωση του κυβερνητικού δικτύου ασφαλείας, οι τράπεζες διατηρούσαν πολύ μεγαλύτερα κεφαλαιακά αποθέματα σε σύγκριση με τα σημερινά επίπεδα μειώνοντας έτσι τον συστημικό κίνδυνο.

Το παρακάτω διάγραμμα αποτυπώνει την πορεία των κεφαλαιακών αποθεμάτων αμερικανικών και βρετανικών τραπεζών κατά την περίοδο 1840 – 2009.

Πηγή: Economist Διάγραμμα 1

Η σταδιακή απελευθέρωση του ρυθμιστικού πλαισίου ξεκινάει στα τέλη της δεκαετίας του 1970 όπου καταργείται το πλαφόν στα επιτόκια και η οριστική στροφή προς την αποκανονικοποίηση (deregulation) του χρηματοπιστωτικού συστήματος πραγματοποιείται το 1999 με την κατάργηση του νόμου Glass-Steagall στις Η.Π.Α.

Το μεγάλο αυτό διεθνές κύμα χρηματοοικονομικής απελευθέρωσης, μαζί με τις ραγδαίες τεχνολογικές εξελίξεις, την ανάλυση πληροφοριών, την εξάπλωση της χρηματοοικονομικής μηχανικής, την παγκοσμιοποίηση ενίσχυσαν υπέρμετρα τον ανταγωνισμό και μετασχημάτισαν τα χρηματοπιστωτικά συστήματα σε όλο τον κόσμο.

Ο μετασχηματισμός αυτός συνέβαλε στη πρωτοφανή κρίση που ξεκίνησε το 2007 από την αγορά των στεγαστικών δανείων στην Αμερική.

Ένας από τους μεγαλύτερους θιασώτες της αποκανονικοποίησης ήταν ο επί 18 έτη πρόεδρος της Κεντρικής Τράπεζας των Η.Π.Α (Fed) Alan Greenspan. Στην απολογία του στις 23 Οκτωβρίου 2008 στην Επιτροπή του Κογκρέσου σχετικά με την κρίση, χαρακτηριστικά αναφέρει ‘ ..έκανα λάθος στην εκτίμησή μου ότι το ιδιωτικό συμφέρον των οργανισμών, συγκεκριμένα των τραπεζών και άλλων, ήταν τέτοιο που θα οδηγούσε με τον καλύτερο δυνατό τρόπο στην προστασία των μετόχων και της μετοχικής αξίας των εταιρειών τους. Έσπασε ένας βασικός πυλώνας του ανταγωνισμού και των ελεύθερων αγορών. Και με σοκάρισε. Ακόμα δεν έχω πλήρως καταλάβει τι ακριβώς συνέβη. ’ ¹ (New York Times, 2008)

¹Ακριβής μετάφραση από τον γράφοντα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο – ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ (Basel Committee on Banking Supervision)

Η Επιτροπή της Βασιλείας, η οποία έχει πάρει το όνομά της από την ομώνυμη πόλη της Ελβετίας όπου συνεδριάζει υπό την αιγίδα της Διεθνούς Τράπεζας Διακανονισμών (BIS, Bank of International Settlements), συστάθηκε το 1974 με αποστολή τη διαμόρφωση βελτιωτικών ρυθμιστικών κανόνων σε μια συνεχή προσπάθεια μεταρρύθμισης του εποπτικού πλαισίου του παγκόσμιου χρηματοοικονομικού συστήματος. Η προσπάθεια αυτή συντονίζεται από την ομάδα των 20 πλουσιότερων χωρών G-20 και ειδικότερα από το Συμβούλιο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (Financial Stability Board, FSB).

Μέλη της Επιτροπής είναι οι κεντρικές τράπεζες του G-20 και άλλων έξι κρατών, κυρίως διεθνών χρηματοπιστωτικών κέντρων, καθώς και οι εποπτικές αρχές των κρατών αυτών στην περίπτωση που δεν είναι οι κεντρικές τράπεζες.

2.1 Βασιλεία I

Η πρώτη υιοθέτηση κανόνων υπήρξε το ‘Σύμφωνο της Βασιλείας για την κεφαλαιακή επάρκεια’ (Basel Capital Accord, 1988), το οποίο τίθεται σε ισχύ το 1992 μετά από σειρά διαβουλεύσεων και αποσκοπούσε στην υποχρέωση των τραπεζών να διατηρούν ελάχιστα κεφαλαιακά αποθέματα για την απορρόφηση ζημιών χωρίς να προκαλείται συστημικός κίνδυνος και να εντάξει το πεδίο της κανονιστικής συμμόρφωσης σε ένα διεθνές πλαίσιο για την αποφυγή συγκρούσεων σε θέματα ανταγωνισμού.

Το κεφάλαιο σε μια τράπεζα χρησιμεύει για τους εξής τρεις σκοπούς:

1. Απορροφά απροσδόκητες ζημιές
2. Μειώνει τα κίνητρα για ανάληψη κινδύνων
3. Παρέχει στον επόπτη της τράπεζας περιθώριο δράσης πριν αυτή οδηγηθεί σε αφερεγγυότητα

Ο υπολογισμός για τη μέτρηση των ελάχιστων κεφαλαιακών απαιτήσεων που εισάγεται για πρώτη φορά τότε στο χρηματοπιστωτικό περιβάλλον, βασίζεται σε μαθηματικό μοντέλο και σκοπός του είναι η ‘ουδετερότητα στο χαρτοφυλάκιο’. Αυτό σημαίνει πως το κεφάλαιο που απαιτείται για να καλύψει ένα δάνειο (το οποίο ανέρχεται στο 8% του δανείου) πρέπει να βασίζεται αποκλειστικά στο συγκεκριμένο δάνειο και όχι στο χαρτοφυλάκιο της τράπεζας όπου αυτό εισάγεται (Gordy, 2003).

Τα κύρια στοιχεία της Βασιλείας I ήταν η υποχρέωση των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων να διατηρούν ένα ελάχιστο ποσοστό μετοχών 4% επί των σταθμισμένου στον κίνδυνο στοιχείων του ενεργητικού που διατηρούσαν στο χαρτοφυλάκιο τους, καθώς και ποσοστό 8% ιδίων κεφαλαίων, όπου συμπεριλαμβάνονταν και άλλα στοιχεία πέρα από μετοχικό κεφάλαιο.

Η Βασιλεία I ήταν εύκολη στη κατανόηση, αλλά στάθμιζε με τον ίδιο συντελεστή βάρους όλα τα επιχειρηματικά δάνεια και με αυτόν τον τρόπο ενθάρρυνε τις τράπεζες για δάνεια με μεγαλύτερο ρίσκο, το οποίο βέβαια θα απέφερε και μεγαλύτερη απόδοση.

Τα ποσοστά του σταθμισμένου κινδύνου ανάλογα με τα στοιχεία του ενεργητικού αποτυπώνονται παρακάτω στον Πίνακα I.

2.2 Βασιλεία II

Ένα αναθεωρημένο πλαίσιο, γνωστό και ως Βασιλεία II ανακοινώθηκε τον Ιούνιο του 2004 (BCBS, 2004) το οποίο βασιζόταν σε τρεις πυλώνες (Pillar I, II, III) και αποσκοπούσε στην αποφυγή του ρυθμιστικού αρμπιτράζ (regulatory arbitrage), στο οποίο είχαν επιδοθεί οι τράπεζες με σκοπό τη μείωση των κεφαλαιακών απαιτήσεων που ήταν υποχρεωμένες να διατηρούν, κυρίως μέσω τιτλοποιήσεων (securitization). Το τι ακριβώς είναι το ρυθμιστικό αρμπιτράζ, καθώς και ένα παράδειγμα θα διατυπωθεί στη συνέχεια της εργασίας.

Η διαφοροποίηση της Βασιλείας II όσον αφορά τις κεφαλαιακές απαιτήσεις (Πυλώνας I) έγκειται στο γεγονός ότι έδινε τις παρακάτω τρεις επιλογές στις τράπεζες για την επιλογή του υπολογισμού των ελάχιστων κεφαλαιακών απαιτήσεων:

α) μια απλοποιημένη προσέγγιση (standardised approach), παρόμοια με τη Βασιλεία I με ελάχιστα διαφοροποιημένους συντελεστές κινδύνου

β) υπολογισμός βασισμένος σε εκτιμήσεις εξωτερικών οίκων αξιολόγησης, όπου τα βάρη υπολογισμού του κινδύνου καθορίζονται από τις πιστοληπτικές διαβαθμίσεις των χρεογράφων. Ο λόγος για την εισαγωγή της νέας αυτής προσέγγισης ήταν γιατί η Βασιλεία I είχε κατηγορηθεί για έλλειψη διαβαθμίσεων κινδύνου ('one size fits all')

γ) υπολογισμός βασισμένος σε εσωτερικά συστήματα αξιολόγησης κινδύνου των τραπεζών (internal ratings based approach, IRB) για την μέτρηση του ρίσκου των στοιχείων που διατηρούν στο χαρτοφυλάκιό τους

Η τελευταία μέθοδος IRB είναι μια αρκετά πολύπλοκη μέθοδος, για την επιλογή της οποίας απαιτείται η έγκριση της εποπτικής αρχής κάθε τράπεζας.

Στο σημείο αυτό να αναφέρουμε ότι ένα συντριπτικό ποσοστό των ιδρυμάτων χρησιμοποιεί εσωτερικές μεθόδους υπολογισμού του κινδύνου και το γεγονός αυτό θεωρείται ότι αποτελεί μια από τις αιτίες του μεγέθους της κρίσης.

Ο πυλώνας II της Βασιλείας σχετίζεται με τη διαδικασία εποπτείας των ιδρυμάτων (supervisory review process). Συγκεκριμένα, εισαγάγει τη διενέργεια τεστ αντοχής (stress test), τα οποία με την καθοδήγηση των εποπτικών αρχών είναι σε θέση να αποκαλύπτουν αδυναμίες του πυλώνα I και να υποχρεώνουν τις τράπεζες σε διακράτηση περαιτέρω κεφαλαιακών αποθεμάτων στις περιπτώσεις, όταν οι ανάγκες το απαιτούν.

Ο πυλώνας III βασίζεται στη δημοσιοποίηση των στοιχείων (disclosure) που σχετίζονται με το ύψος των κεφαλαιακών αποθεμάτων και τις διαδικασίες υπολογισμού κινδύνου και στην πειθαρχία που επιφέρει η ίδια αγορά (market discipline), η οποία θα 'τιμωρήσει' τα ιδρύματα που εφαρμόζουν ανεπαρκείς μεθόδους για τα ως άνω αναφερόμενα.

Πίνακας 1.

Σταθμισμένος κίνδυνος υπό τη Βασιλεία I και Βασιλεία II			
Αξιόγραφα/Τίτλοι	Βασιλεία I	Βασιλεία II Απλοποιημένη προσέγγιση	Βασιλεία II Απλοποιημένη προ- σέγγιση βασισμένη σε αξιολογήσεις εξωτερι- κών οίκων
Κυβερνητικά/Κεντρικών Τραπεζών	0	0	
AAA εως AA-			0
A+ εως A-			20
BBB+ εως BBB-			50
BB+ B-			100
Κάτω από B-			150
Τραπεζών χωρών ΟΟΣΑ	20	20	
AAA εως AA-			20
A+ εως A-			20
BBB+ εως BBB-			20
BB+ B-			50
Κάτω από B-			150
Στεγαστικά Δάνεια	50	35	35
Καταναλωτικά Δάνεια	100	75	75
Επιχειρηματικά Δάνεια	100	100	
AAA εως AA-			20
A+ εως A-			50
BBB+ εως BB-			100
Κάτω από BB-			150

Πηγή: BIS (1988), BIS (final version June 2006)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο – ΑΙΤΙΕΣ ΤΗΣ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

Η περίοδος 2002-2007 χαρακτηρίστηκε ως η εποχή της 'υπέρτατης ευδαιμονίας' (Jim O'Neill, Πρόεδρος της Goldman Sachs, 2010). Η παγκόσμια οικονομία αναπτυσσόταν με υψηλούς ρυθμούς, σε ένα περιβάλλον γενικής αισιοδοξίας και τίποτα δεν προμήνυε το τι θα ακολουθούσε.

Ειδικά στις ανεπτυγμένες χώρες του δυτικού κόσμου, ο χρηματοπιστωτικός τομέας ήταν αυτός που πρωτοστατούσε στους ρυθμούς ανάπτυξης και κερδοφορίας, έχοντας εξελιχθεί σε ατμομηχανή της ανάπτυξης και απορροφώντας την ελίτ αποφοίτων των καλύτερων πανεπιστημίων με παχυλούς μισθούς στα μεγαλύτερα χρηματοοικονομικά κέντρα του κόσμου. Απέκτησε τόση δύναμη, ώστε να κατευθύνει κυβερνητικές πολιτικές προς ίδιον όφελος. Δεν είναι τυχαίο ότι οι Υπουργοί Οικονομικών των ΗΠΑ τα τελευταία χρόνια έχουν προηγουμένως θητεύσει στη Wall Street. (Χαρδούβελης, 2010)

Η φούσκα των στεγαστικών δανείων που έσκασε και παρέσυρε τα πάντα στο διάβα της ήταν η αφορμή και όχι μια από τις αιτίες της κρίσης. Όπως παρατηρεί και ο Hellwig (2010), οι ζημιές από τα ενυπόθηκα δάνεια στις Η.Π.Α δεν ήταν μεγαλύτερες από τις αντίστοιχες που σημειώθηκαν στην Ιαπωνία, στην τραπεζική κρίση της δεκαετίας του 1990, μια κρίση που δεν επηρέασε το παγκόσμιο χρηματοοικονομικό σύστημα.

Στη συνέχεια αναλύονται πολλές από τις κύριες αιτίες της κρίσης, οι οποίες κατηγοριοποιούνται σε μακροοικονομικούς και χρηματοοικονομικούς παράγοντες, πραγματοποιώντας έτσι έναν διαχωρισμό των ευθυνών του χρηματοπιστωτικού κλάδου.

3.1 Μακροοικονομικοί παράγοντες

1. Οι παγκόσμιες ανισορροπίες ανάμεσα στις χώρες, ειδικότερα ανάμεσα στις Η.Π.Α και στις χώρες του αραβικού κόσμου (πετρελαιοπαραγωγικές χώρες) αλλά και στην Κίνα. Τα μεγάλα εμπορικά πλεονάσματα των χωρών αυτών σε σχέση με τα υψηλά

ελλείμματα των ανεπτυγμένων Η.Π.Α οδήγησαν σε μαζική μεταφορά κεφαλαίων, τροφοδοτώντας την κατανάλωση αλλά και την αναζήτηση υψηλών αποδόσεων. Η υπερβάλλουσα αυτή ρευστότητα είναι υπεύθυνη για τα χαμηλά πραγματικά επιτόκια στις Η.Π.Α και συνεπακόλουθα την αλόγιστη πιστωτική επέκταση και την ανάληψη υπερβολικού ρίσκου. Στην Έκθεση De Larosiere (2009) αναφέρεται ως κύρια αιτία της κρίσης, η χαλαρή νομισματική πολιτική που ακολουθήθηκε τα τελευταία 15 χρόνια.

2. Οι τιμές των ακινήτων, οι οποίες ακολουθούσαν ανοδική πορεία επί μία δεκαετία (από τα μέσα της δεκαετίας του 1990) σχεδόν σε όλο τον ανεπτυγμένο κόσμο. Η φούσκα όμως έσκασε στις Η.Π.Α, επειδή εκεί συνέβαλαν και άλλοι παράγοντες. Η πτώση των τιμών ξεκινάει το 2006, όπου παρατηρούνται τα πρώτα προβλήματα στα στεγαστικά δάνεια μειωμένης εξασφάλισης και την εμφάνιση ζημιών στα δομημένα προϊόντα που είχαν τις πληρωμές των παραπάνω δανείων ως χρηματορροές.
3. Η απορρύθμιση που ξεκίνησε από τα τέλη της δεκαετίας του 1970, όπως αναφέρθηκε παραπάνω βασιζόταν στην υπόθεση της ελεύθερης αγοράς, η οποία είχε αποκτήσει βαρύνουσα σημασία τα τελευταία χρόνια και κατέληξε να αποτελεί 'δόγμα' (Καραμούζης, 2011). Την άποψη αυτή φαίνεται να είχαν ενστερνιστεί και οι εποπτικές αρχές. Η κατάργηση του διαχωρισμού των δραστηριοτήτων μεταξύ των επενδυτικών και των εμπορικών τραπεζών οδήγησε σε αύξηση του ανταγωνισμού και επετράπη στα δύο αυτά μέρη να προβούν σε μεταξύ τους συναλλαγές μέσω των σύνθετων καινοτόμων προϊόντων της χρηματοοικονομικής μηχανικής, τα αποκαλούμενα παράγωγα προϊόντα (derivatives), ένας από τους σκοπούς των οποίων ήταν να υπερβούν τα πιστωτικά ιδρύματα τους εποπτικούς μηχανισμούς. Η Βασιλεία II δεν μπόρεσε να ελέγξει τον κίνδυνο που προερχόταν από τα παράγωγα αυτά προϊόντα, ίσως να μην μπόρεσε να τον κατανοήσει, και έτσι δεν κατάφερε να περιορίσει την καταχρηστική συμπεριφορά των πιστωτικών ιδρυμάτων.

Υπάρχουν βέβαια και οι αντίθετες απόψεις, υπέρμαχοι ακόμα της απορρύθμισης και της ελεύθερης αγοράς (Calomiris, 2011), ο οποίος επιρρίπτει ευθύνες στην πολιτική παρέμβαση και αναλύεται αμέσως παρακάτω.

3.2 Χρηματοοικονομικοί παράγοντες

1. Η τεράστια εξάπλωση των στεγαστικών δανείων μειωμένης εξασφάλισης (sub prime mortgages) που συνέβαλε στη φούσκα των τιμών κατοικιών, αψηφώντας τον πιστωτικό κίνδυνο. Μέσα σε δύο μόλις χρόνια, ο αριθμός των οφειλετών subprime δανείων το 2005 ανήλθε σε ποσοστό 32% στο σύνολο των δανειοληπτών στεγαστικής πίστης, ενώ το 2003 αποτελούσαν μόνο το 10%. Αν και είναι βέβαιο ότι οι τιτλοποιήσεις των συγκεκριμένων δανείων απέφεραν σημαντικά κέρδη στις εκδότριες τράπεζες, υπάρχουν οικονομολόγοι αναλυτές που ρίχνουν το βάρος σε κυβερνητικές αποφάσεις. Ο Calomiris (2011) αναφέρει ότι κυβερνητικές πολιτικές ενθάρρυναν ή επιδότησαν την ανάληψη κινδύνων που συνδέονται με την αγορά subprime και περιλαμβάνει πολιτικές πιέσεις από το Κογκρέσο στους οργανισμούς Fannie Mae, Freddie Mac οι οποίοι χορηγούσαν πιστώσεις υπό κρατική εγγύηση και διακρατούσαν το 50% της συνολικής αξίας των τοξικών ενυπόθηκων δανείων, καθώς και επιδοτήσεις από άλλες Ομοσπονδιακές Υπηρεσίες για ανάληψη υψηλών κινδύνων στην συγκεκριμένη αγορά. Ο Rajan (2010) θεωρεί την πολιτική αυτή ενθάρρυνση ως αντίδοτο στη διευρυνόμενη ανισότητα του εισοδήματος μεταξύ των τάξεων της αμερικανικής κοινωνίας.
2. Στο μοντέλο που κυριάρχησε στον κλάδο και ονομάστηκε ‘originate and distribute’, δημιουργία και διανομή των τραπεζικών δανείων. Οι νέες μορφές τιτλοποιήσεων (CDO’s) ήταν τόσο πολύπλοκοι που λίγοι ήταν σε θέση να κατανοήσουν και να τιμολογήσουν σωστά. Ο Goodhart (2008) παραφράζει τη στρατηγική ως ‘originate and pretend to distribute’ αφού όπως αναφέρει σόκαρε το μέγεθος της μεταφοράς των αξιών που οι τράπεζες είχαν μεταφέρει εκτός ισολογισμών (off – balance sheet) στις γνωστές πλέον εταιρείες ειδικού σκοπού (SPV, special purposed vehicles) με τις οποίες όμως ήταν στενά συνδεδεμένες και αναγκάστηκαν να χρηματοδοτήσουν όταν η αγορά χρήματος πάγωσε είτε λόγω νομικών δεσμεύσεων είτε λόγω ονόματος/φήμης.
3. Η προκυκλικότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Σύμφωνα με την Τράπεζα Διεθνών Διακανονισμών (2009, Annual Report, page 125) ένα ‘*σύστημα θεωρείται*

προκυκλικό όταν η δυναμική του και η δυναμική της πραγματικής οικονομίας ενισχύουν η μία την άλλη, αυξάνοντας το μέγεθος των εξάρσεων και των υφέσεων των δύο πλευρών και υπονομεύοντας τη σταθερότητα τόσο του χρηματοοικονομικού τομέα όσο και της πραγματικής οικονομίας. Η έρευνα από την Επιτροπή της Βασιλείας για τα κανάλια μετάδοσης ανάμεσα στον χρηματοοικονομικό και στον πραγματικό τομέα της οικονομίας, υιοθετούν την παρουσία ενός 'χρηματοοικονομικού επιταχυντή' (financial accelerator) στη σχέση που επηρεάζει τον οικονομικό κύκλο στην ανοδική αλλά και στην καθοδική πορεία. Η Βασιλεία III δίνει μεγάλη έμφαση στην αντιμετώπιση των προκυκλικών παραγόντων του συστήματος και εισάγει το νέο μακροπροληπτικό πλαίσιο εποπτείας για την αντιμετώπισή τους, το οποίο αναλύεται σε επόμενο κεφάλαιο της εργασίας.

4. Ο ηθικός κίνδυνος που δημιουργήθηκε εξαιτίας των διαφορετικών κινήτρων των συμμετεχόντων στις αγορές. Οι επενδυτές ενδιαφέρονταν μόνο για τα τριμηνιαία αποτελέσματα των οργανισμών, κάτι που οδήγησε σε ανάλογη συμπεριφορά και τα στελέχη των τραπεζών. Οι αμοιβές των στελεχών ήταν άμεσα συνδεδεμένες με την επίτευξη κερδών σε βραχυχρόνιο διάστημα, αναλαμβάνοντας υψηλού κινδύνου επενδύσεις. Ο ορίζοντας συρρικνώθηκε και η μυωπική αυτή συμπεριφορά (Stiglitz 2008, Έκθεση De Larosiere 2009) δεν λάμβανε υπόψη τις μακροχρόνιες επιδόσεις που είναι και το ζητούμενο για έναν οργανισμό. Στην Έκθεση De Larosiere 2009 εισηγείται η διασύνδεση των αμοιβών με τα οικονομικά αποτελέσματα ενός πολυετούς χρονικού διαστήματος.
5. Σε περιβάλλον υψηλού ανταγωνισμού, η μόχλευση ανήλθε σε πολύ υψηλά επίπεδα. Μόχλευση εννοείται ο λόγος των ιδίων κεφαλαίων προς το συνολικό ενεργητικό του οργανισμού. Για να κατανοήσει κάποιος το μέγεθος της μόχλευσης που επικρατούσε στον κλάδο, αξίζει να αναφερθεί η περίπτωση της UBS, η οποία πριν την κρίση διατηρούσε μετοχικό κεφάλαιο ύψους 40 δις CHF, σε ισολογισμό αξίας 1.600 δις CHF, δηλαδή δείκτη μόχλευσης 40. Οι ζημιές που υπέστη κατά τη διάρκεια της κρίσης ανήλθαν σε ποσά άνω των 40 δις CHF και αν δεν υπήρχε η διάσωση/επανακεφαλαιοποίηση από τις κυβερνήσεις Σιγκαπούρης και Ελβετίας, θα είχε κηρύξει πτώχευση.

Ο λόγος που η υψηλή μόχλευση αποτελεί μία από τις κύριες αιτίες της κρίσης είναι γιατί ο δανεισμός των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων που την τροφοδοτούσε ήταν κυρίως βραχυχρόνιος μέσω συμφωνιών επαναγοράς (repurchase agreements, repos). Οι τράπεζες μέσω των συμφωνιών αυτών πωλούν αξίες που έχουν στο χαρτοφυλάκιό τους με υπόσχεση επαναγοράς των αξιών σε συγκεκριμένη ημερομηνία. Η εγγύηση που παρέχει η υποκείμενη αξία προσφέρει στις τράπεζες δανεισμό με χαμηλό επιτόκιο για να καλύψουν τις κεφαλαιακές τους απαιτήσεις. Έτσι, όταν οι αγορές αρνήθηκαν την ανανέωση του βραχυχρόνιου αυτού δανεισμού λόγω της αδυναμίας αποτιμήσεως των υποκείμενων αξιών στην περίπτωση των τιτλοποιημένων στεγαστικών δανείων και των παραγώγων τους, οι τράπεζες οι οποίες ήταν εκτεθειμένες αναγκάστηκαν να ρευστοποιούν στοιχεία του ενεργητικού τους σε κλίμακα αντιστρόφως ανάλογη του δείκτη μόχλευσής τους.

Αν το μετοχικό κεφάλαιο ανέρχεται σε 2.5% του ενεργητικού, όπως στην περίπτωση της UBS, τότε 1 ευρώ ζημιάς δημιουργεί την ανάγκη πώλησης περιουσιακών στοιχείων αξίας 40 ευρώ, έτσι ώστε να επανέλθει ο κεφαλαιακός δείκτης στα πρότερα επίπεδα. Η απομόχλευση αυτή οδήγησε στο λεγόμενο καθοδικό σπινάλι, όπου οι πωλήσεις στοιχείων ενεργητικού από τις τράπεζες πίεζαν τις τιμές σε περαιτέρω πτωτική πορεία, με αποτέλεσμα την ανάγκη για πώληση περισσότερων περιουσιακών στοιχείων και θεωρείται η αιτία της μετάδοσης της κρίσης από τη σχετικά μικρή αγορά των στεγαστικών δανείων μειωμένης εξασφάλισης στον ευρύτερο χρηματοοικονομικό τομέα.

6. Η ανεπαρκής εκτίμηση κινδύνου, τόσο από τη μεριά των εσωτερικών συστημάτων αξιολόγησης όσο και από τις διαβαθμίσεις των εξωτερικών οίκων, που αναλύονται στη συνέχεια. Η εμπιστοσύνη του επενδυτικού κόσμου στα πολύπλοκα συστήματα κινδύνου των τραπεζών αποδείχτηκε εσφαλμένη. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Αντζουλάτος (2010 ΕΕΤ, σελ.200-201), *‘στην ανάληψη των υψηλότερων κινδύνων συνέβαλε χωρίς αμφιβολία η ψευδής αίσθηση ασφαλείας την οποία δημιούργησαν τα πολύπλοκα στατιστικά υποδείγματα διαχείρισης κινδύνων. Ψευδής αίσθηση στην οποία συνέβαλε και το θεσμικό πλαίσιο, με χαρακτηριστικά παραδείγματα τις προχωρημένες μεθόδους της Βασιλείας II για τη μέτρηση του πιστωτικού και λειτουργικού κινδύνου. Η εν λόγω ψευδής αίσθηση ήταν ένα από τα συμπτώματα μιας μεγάλης μεταβολής, της μετατροπής της τραπεζικής επιστήμης σε ποσοτική επιστήμη. Τα πάντα,*

θεωρήθηκε, ότι μπορούν να μετρηθούν επακριβώς, ακόμα και οι τραπεζικοί κίνδυνοι, αυξάνοντας το ρόλο των H/Y και των στατιστικών τεχνικών εις βάρος της ανθρώπινης κρίσης. Η αποτυχία των πολύπλοκων αυτών συστημάτων υπενθύμισε ότι η τραπεζική είναι μία κατ' εξοχήν κοινωνική επιστήμη, είναι τέχνη (art) και επιστήμη, με τα στοιχεία της τέχνης να υπερτερούν. Αναντικατάστατο στοιχείο της τέχνης είναι η ανθρώπινη κρίση, εργαλεία της επιστήμης οι H/Y και οι ποσοτικές μέθοδοι.' Με την παραπάνω διατυπωμένη θέση συμφωνεί και ο καθηγητής του LSE, Jon Danielson (House of Lords, 2009). Αντίθετα, ο ισχυρισμός του καθηγητή Perraudin (House of Lords, 2009) είναι ότι η κατανόηση του κινδύνου σε μια τράπεζα είναι αδύνατη χωρίς τη βοήθεια των πολύπλοκων συστημάτων και δεν υπάρχει κάποια εναλλακτική λύση στην παρούσα φάση.

Επιπλέον, παρατηρήθηκε και συστημικός κίνδυνος από τα εν λόγω συστήματα, δίνοντας έναν προκυκλικό χαρακτήρα στο φαινόμενο, αφού τα στοιχεία που εισάγονταν για την εκτίμηση των κινδύνων δεν κάλυπταν έναν ολόκληρο οικονομικό κύκλο. Αν τα δεδομένα που αφορούν στην πιθανότητα πτώχευσης δανειζόμενου, στη ζημία από τις πτωχεύσεις αυτές και στη συνολική έκθεση στα δάνεια αυτά δεν βασίζονται σε μακρόχρονα ιστορικά στοιχεία που περιλαμβάνουν στάδια ύφεσης της οικονομίας, είναι λογικό τα συστήματα αυτά να υποεκτιμούν τον πιστωτικό κίνδυνο αλλά και τον κίνδυνο αγοράς, μιας και χρησιμοποιούν δεδομένα ανοδικής φάσης της οικονομίας, όπου τα ποσοστά των επισφαλειών είναι χαμηλά και οι τιμές των διαφόρων αξιών τείνουν να έχουν ανοδική πορεία. Ο καθηγητής Wood αναφέρει ότι στατιστικά πολύ πιο ενδιαφέροντα αποτελέσματα παίρνει κάποιος όταν εισάγει ετήσια στοιχεία 100 ετών, παρά όταν εισάγει ημερήσια στοιχεία 1000 ημερών. Επίσης, το συντριπτικό ποσοστό των τραπεζών χρησιμοποιούσαν την ίδια τεχνική και επομένως είχαν κοινά αποτελέσματα στη μέτρηση κινδύνου αλλά και κοινή αντίδραση στον πανικό που δημιουργήθηκε. Η ομοιομορφία οφείλεται στη χρήση της δυναμικής ζημιάς, την γνωστή VaR (Value at Risk), η οποία δίνει απάντηση για την πιθανή ζημιά στο χαρτοφυλάκιο μιας τράπεζας μέσα σε ένα δεδομένο χρονικό διάστημα και για συγκεκριμένο επίπεδο εμπιστοσύνης 99%.

Αξίζει να αναφερθεί πως υπήρχαν περιπτώσεις όπου η αποτυχία του risk management της τράπεζας, οφείλεται στη σύγκρουση συμφερόντων μεταξύ του τμήματος

και του Διοικητικού Συμβουλίου. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η απόλυση του Risk Manager της Merrill Lynch όταν είχε διαφωνήσει με την ανάληψη υπερβολικών κινδύνων από το Δ.Σ ένα χρόνο πριν την κρίση.

7. Οι οίκοι αξιολόγησης υπήρξαν μία από τις αιτίες της κρίσης, κυρίως λόγω της μεροληψίας που επέδειξαν στη διαβάθμιση της πιστοληπτικής φερεγγυότητας των τιτλοποιημένων στεγαστικών δανείων. Η αξιολόγηση που προσέφεραν στους επενδυτές ήταν η υψηλότερη δυνατή (AAA) πριν το ξέσπασμα της κρίσης, ενώ οι υποβαθμίσεις των χρεογράφων μόλις έγιναν ορατά τα πρώτα σημάδια πτώσης των τιμών των κατοικιών, υπήρξαν μαζικές οδηγώντας τους επενδυτές σε πανικό. Το κυριότερο σφάλμα ήταν η υπόθεση ότι οι τιμές των κατοικιών θα συνεχίσουν την ανοδική τους πορεία με αποτέλεσμα όλα τα υποδείγματά τους να στηριχθούν στην εσφαλμένη αυτή παραδοχή. Ο αντίλογος των οίκων ότι τα συγκεκριμένα προϊόντα ήταν σχετικά νέα και δεν ήταν δυνατό να αξιολογηθούν βάσει μακροχρόνιων ιστορικών στοιχείων δεν μπορεί να γίνει αποδεκτός. Η κατηγορία που τους προσάπτεται από πολλούς αναλυτές είναι ότι προέβησαν εις γνώσιν τους σε υπερτιμήσεις των αξιολογήσεων, γιατί είχαν οικονομικό συμφέρον, ενώ ο De Larosiere (2009) επικεντρώνεται στη σύγκρουση συμφερόντων που υπάρχει όταν οι ίδιοι οίκοι όχι μόνο αξιολογούν αλλά και συμμετέχουν στην κατασκευή αυτών των προϊόντων. Τα έσοδα των οίκων αξιολόγησης προέρχονται από τους πωλητές αυτών των δανείων, δηλαδή τους εκδότες των αξιολογούμενων χρεογράφων.

Αντίθετος με την παραπάνω άποψη, εμφανίζεται για άλλη μια φορά ο Calomiris (2009) και θεωρεί την υπερεκτίμηση των αξιολογήσεων και την πλημμελή ανάπτυξη υποδειγμάτων μέτρησης κινδύνου από τους οίκους, προϊόν της λανθασμένης πρακτικής των ρυθμιστικών αρχών να στηρίζονται στις αξιολογήσεις αυτές. Υποστηρίζει ότι η πίεση προς τους οίκους δεν προήλθε από τη μεριά της προσφοράς (εκδότες) αλλά από τη μεριά της ζήτησης (αγοραστές), οι οποίοι επιθυμούσαν τις υψηλές αποδόσεις των ρισκοκίνδυνων τιτλοποιήσεων με την απαραίτητη όμως προσθήκη ενός μανδύα ‘νομιμοποίησης’ των ενεργειών τους και αποφυγής ευθυνών στην περίπτωση που κάτι δεν πήγαινε καλά. Έτσι, για την ικανοποίηση των επενδυτών τους, οι εκδότες των τιτλοποιήσεων προέβησαν στην πρακτική του ratings shopping όπως το ονομάζει ο Calomiris (2009), κατά την οποία ενημερώνονται για

την πιθανή αξιολόγηση των οίκων, πριν ακόμα προβούν στην επιλογή του! Η πρακτική αυτή οδηγεί σε μια εξίσωση προς τα κάτω των αξιολογήσεων μεταξύ των οίκων και είναι ο λόγος για τον οποίο υπήρξε αυτή η ομοιομορφία των διαβαθμίσεων από τους τρεις γνωστούς οίκους αξιολόγησης στα συγκεκριμένα προϊόντα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο – ΒΑΣΙΛΕΙΑ III

Η κρίση ξεσκέπασε πολλές από τις ανεπάρκειες του ισχύοντος κανονιστικού πλαισίου, δηλαδή της Βασιλείας II, κάτι που αναγνωρίζεται και από τα επίσημα χείλη του Nout Welling, προέδρου της Επιτροπής της Βασιλείας. Σε ομιλία του τον Σεπτέμβριο του 2010 αναφέρει ως σημαντικότερες ανεπάρκειες του πλαισίου

- το επίπεδο και την ποιότητα του κεφαλαίου που οδήγησε σε υπερβολική μόχλευση
- τις κεφαλαιακές απαιτήσεις που όριζε για τα επενδυτικά χαρτοφυλάκια
- τη μη ύπαρξη κανόνων για την ρευστότητα των οργανισμών

Τον Δεκέμβριο του 2010 δημοσιεύονται οι εκθέσεις ‘ Basel III. A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems’ και ‘Basel III. International framework for liquidity risk measurement, standards and monitoring’, οι οποίες αποτελούν το νέο κανονιστικό πλαίσιο του χρηματοπιστωτικού τομέα και αποτελούν την απάντηση της Επιτροπής στα σφάλματα που ανέδειξε η κρίση των τελευταίων ετών.

Με τις δύο αυτές εκθέσεις, η Επιτροπή προβαίνει σε αναθεώρηση και τροποποίηση υφιστάμενων κανόνων αλλά και σε εισαγωγή νέων, κυρίως όσον αφορά την μακροπροληπτική εποπτεία, ένας σημαντικός πυλώνας που διέφευγε της προσοχής του κανονιστικού πλαισίου μέχρι πρότινος.

Η μακροπροληπτική εποπτεία εστιάζει στους κινδύνους για τη σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος ως σύνολου οι οποίοι πηγάζουν από τη συλλογική συμπεριφορά των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, από τις διασυνδέσεις μεταξύ των ενδιάμεσων χρηματοοικονομικών οργανισμών και των αγορών, καθώς επίσης και από το μακροοικονομικό περιβάλλον (Ορφανίδης, 2011).

Η μικροπροληπτική εποπτεία αφορά κυρίως προβλήματα που αντιμετωπίζουν μεμονωμένα ιδρύματα, χωρίς αντίκτυπο στο σύστημα συνολικά.

Είναι χαρακτηριστική η αναφορά του Hannoun (2010, page 9) για την Βασιλεία III ως *‘μια ενισχυμένη Βασιλεία II συν μια μακροπροληπτική επικάλυψη’*.

Συγκεκριμένα, η Βασιλεία III επιχειρεί να αναβαθμίσει την εποπτεία τόσο στο micro, όσο και στο macro επίπεδο.

4.1 Μικροπροληπτική εποπτεία

Μέσω του ρυθμιστικού πλαισίου επιδιώκεται ο περιορισμός της έκθεσης των πιστωτικών ιδρυμάτων στους κινδύνους που αναλαμβάνουν από τη δραστηριότητά τους . Οι κίνδυνοι αυτοί μπορούν να κατηγοριοποιηθούν στους εξής:

- Κίνδυνοι που απορρέουν από το διαμεσολαβητικό ρόλο που επιτελούν οι τράπεζες μέσω της αποδοχής καταθέσεων και της έκδοσης δανείων για επενδυτικούς σκοπούς (bank-based system). Στην κατηγορία αυτή εντάσσεται ο πιστωτικός κίνδυνος που απορρέει από αθέτηση πληρωμών, ο κίνδυνος ρευστότητας που μπορεί να προέλθει από φυγή καταθέσεων ή άλλη αδυναμία στήριξης των στοιχείων του ενεργητικού και ο κίνδυνος επιτοκίου που προέρχεται από την ασυμβατότητα ληκτότητας των στοιχείων του ισολογισμού (μακροχρόνια λήξη στοιχείων ενεργητικού - βραχυχρόνια λήξη στοιχείων παθητικού)
- Κίνδυνοι αγοράς, όπου εντάσσονται ο κίνδυνος θέσης σε περιουσιακά στοιχεία και ο συναλλαγματικός κίνδυνος
- Λειτουργικός κίνδυνος, που απορρέει από τις εσωτερικές λειτουργίες και συστήματα των ιδρυμάτων και θεωρείται ως ο μόνος κίνδυνος που δεν μπορεί να ποσοτικοποιηθεί με τη μορφή μοντέλων

Οι κυριότερες παρεμβάσεις και κανόνες για την αντιμετώπιση των παραπάνω κινδύνων συνοψίζονται στους παρακάτω και θα αναλυθούν διεξοδικά στη συνέχεια του κεφαλαίου:

- Καθορισμός κεφαλαιακών απαιτήσεων

- Σχηματισμός προβλέψεων για αναμενόμενες ζημιές
- Καθορισμός συντελεστή μόχλευσης
- Καθορισμός συντελεστών ρευστότητας

4.2 Μακροπροληπτική εποπτεία

Όπως αναφέρθηκε και σε προηγούμενο κεφάλαιο, οι παρεμβάσεις του ρυθμιστικού πλαισίου θα αποσκοπούν στη μείωση του συστημικού κινδύνου, ο οποίος προέρχεται από ενέργειες και πρακτικές μεμονωμένων ιδρυμάτων.

Ο Jaime Caruana (2010), Γενικός Διευθυντής της Τράπεζας Διεθνών Διακανονισμών (BIS) προσδίδει στον συστημικό κίνδυνο δύο διαστάσεις.

Την πρώτη τη χαρακτηρίζει ‘χρονική’ (time dimension), η οποία στην ουσία αναφέρεται στην προκυκλικότητα πολλών στοιχείων του κλάδου και τη δεύτερη την ονομάζει ‘διατομεακή’ (cross-sectional dimension), η οποία αφορά τη διασυνδεσιμότητα των χρηματοπιστωτικών φορέων, που οφείλεται είτε

α) από το ενεργητικό τους, μέσω απαιτήσεων που κάποια τράπεζα μπορεί να έχει έναντι της άλλης ή από επενδύσεις χαρτοφυλακίου σε ίδιες αξίες, είτε

β) από το παθητικό τους, αφού οι τράπεζες μοιράζονται την ίδια καταθετική βάση

Η διατομεακή διάσταση αφορά όμως και τη μετάδοση προβλημάτων μεταξύ τους, κυρίως όταν οι οργανισμοί αυτοί θεωρούνται πολύ μεγάλοι και συστημικά σημαντικοί. Το τελευταίο αφορά τους λεγόμενους ‘too big to fail’ οργανισμούς, στην ορολογία των οικονομολόγων - αναλυτών έχει επικρατήσει το ‘systemically important financial institutions’ (SIFI’s).

Πραγματοποιώντας μια συσχέτιση με τη βιολογία, ο οικονομολόγος Andrew Haldane και ο ζωολόγος Robert May προσομοιάζουν τους SIFI’s ως υπερ-φορείς ασθενειών που μολύνουν τον κλάδο λόγω της διασύνδεσης με αντισυμβαλλόμενους άλλους οργανισμούς. Όπως οι επιδημιολόγοι θεωρούν ως αιτία για την εξάπλωση του HIV λίγους ασύδοτους ανθρώπους, έτσι και οι δύο αρθρογράφοι θεωρούν πως πολύ λίγοι (αλλά πολύ μεγάλοι σε μέγε-

θος) οργανισμοί έχουν δυσανάλογο αριθμό διασύνδεσης με πολλά μικρά ιδρύματα και κατά αυτόν τον τρόπο εκθέτουν το σύστημα σε υπερβολικό κίνδυνο. (Nature, January 2011)

Οι κυριότερες παρεμβάσεις και κανόνες για την αντιμετώπιση των παραπάνω διαστάσεων του συστημικού κινδύνου αναφέρονται παρακάτω και αναλύονται στη συνέχεια του κεφαλαίου:

- Κεφαλαιακά αποθέματα για λόγους συντήρησης (capital conservation buffers)
- Δημιουργία πρόσθετων αντικυκλικών αποθεμάτων σε περιόδους έντονης ανάπτυξης (Countercyclical buffers)
- Σχηματισμό δυναμικών προβλέψεων (forward looking provisions)
- Ενίσχυση του πλαισίου κεφαλαιακής επάρκειας ως προς την κάλυψη του κινδύνου αντισυμβαλλόμενου

4.3 Διατάξεις της Βασιλείας III

Η Επιτροπή της Βασιλείας προτείνει για το νέο κανονιστικό πλαίσιο :

1. Αύξηση επιπέδου και ποιότητας των υφιστάμενων κεφαλαιακών απαιτήσεων
2. Εισαγωγή νέων κεφαλαιακών απαιτήσεων για την αντιμετώπιση της προκυκλικότητας
3. Συντελεστή μόχλευσης (Leverage Ratio)
4. Συντελεστές ρευστότητας (Liquidity Ratios)

1. Αύξηση επιπέδου και ποιότητας των υφιστάμενων κεφαλαιακών απαιτήσεων

Η πρόσφατη κρίση ανέδειξε με τον πιο σαφή τρόπο ότι τα κεφαλαιακά αποθέματα που διατηρούσαν οι τράπεζες ήταν ανεπαρκή για να απορροφήσουν τις ζημιές που προέκυψαν, κυρίως στις αγγλοσαξονικές χώρες. Το σύνολο των ιδίων κεφαλαίων θα αποτελείται από

- Τα βασικά ίδια κεφάλαια (Tier I capital)
- Τα συμπληρωματικά ίδια κεφάλαια (Tier II capital)

Ο ορισμός Tier III capital που αποτελούνταν κυρίως από βραχυχρόνια δάνεια μειωμένης εξασφάλισης καταργείται.

Οι ελάχιστες απαιτήσεις για το κεφάλαιο με τη μεγαλύτερη δυνατότητα απορρόφησης ζημιών, τα βασικά ίδια κεφάλαια, που αναμφισβήτητα είναι οι κοινές μετοχές αυξάνεται από 2% στο 4,5% του σταθμισμένου ως προς τον κίνδυνο ενεργητικού.

Βασικά Ιδία Κεφάλαια

Σύμφωνα με τη Βασιλεία III, τα βασικά ίδια κεφάλαια θα αποτελούνται από

α) κύρια στοιχεία, όπου εγκαταλείπεται ο όρος ‘core Tier I’ και εισάγεται ο αυστηρότερος ‘common equity Tier I’, δείκτης ο οποίος θα αποτελείται κατά κύριο λόγο από

- κοινές μετοχές
- παρακρατηθέντα κέρδη
- εμφανή αποθεματικά

β) πρόσθετα στοιχεία, στα οποία εντάσσονται:

- προνομιούχες μετοχές υπό συγκεκριμένους όρους, όπως η μη προκαθορισμένη διάρκεια τους, η μειωμένη εξασφάλιση έναντι των καταθετών και λοιπών πιστωτών και η πλήρης καταβολή της έκδοσής τους
- τίτλοι εκδόσεως θυγατρικών επιχειρήσεων υπό την εποπτεία των οργανισμών και κατέχονται από τρίτους υπό προϋποθέσεις

Τα λεγόμενα υβριδικά ίδια κεφάλαια (hybrid instruments), τα οποία μέχρι πρότινος συμπεριλαμβανόντουσαν στα βασικά ίδια κεφάλαια έως ποσοστό 15%, παύουν να υπολογίζονται.

Συμπληρωματικά Ίδια κεφάλαια

Σύμφωνα με τους νέους ορισμούς κεφαλαιακών απαιτήσεων από τη Βασιλεία III, αυτά θα αποτελούνται κυρίως από:

- προνομιούχες μετοχές που πληρούν τα ως άνω αναφερόμενα κριτήρια αλλά είναι ορισμένης διάρκειας, τουλάχιστον 5ετούς
- υπό προϋποθέσεις τίτλοι εκδόσεως θυγατρικών επιχειρήσεων υπό την εποπτεία των οργανισμών και οι οποίοι κατέχονται από τρίτους αν δεν περιλαμβάνονται στα πρόσθετα βασικά ίδια κεφάλαια

Ως εκ τούτου, τα αφανή αποθεματικά παύουν να υπολογίζονται στα συμπληρωματικά κεφάλαια των τραπεζών.

Οι ελάχιστοι δείκτες των προαναφερθέντων κατηγοριών διαμορφώνονται ως εξής:

Κύρια στοιχεία βασικών ιδίων κεφαλαίων: 4.5% (από 2%)

Βασικά ίδια κεφάλαια : 6% (από 4%)

Σύνολο ιδίων κεφαλαίων: 8% (αμετάβλητο)

Από τα παραπάνω μπορεί να συμπεράνει κανείς ότι τα πρόσθετα στοιχεία των βασικών ιδίων κεφαλαίων δεν μπορούν να υπερβαίνουν το 1.5% ως ποσοστό, καθώς και τα συμπληρωματικά ίδια κεφάλαια δεν δύναται να ανέρχονται άνω του 2%.

Για την προσαρμογή των τραπεζικών ιδρυμάτων στους ανωτέρω συντελεστές, θα υπάρξει κλιμακωτή περίοδος, όπως για όλες τις διατάξεις του νέου κανονιστικού πλαισίου, η οποία παρουσιάζεται στο τέλος του κεφαλαίου στον Πίνακα 2.

2. Εισαγωγή νέων κεφαλαιακών απαιτήσεων για την αντιμετώπιση της προκυκλικότητας

Για την αντιμετώπιση της προκυκλικότητας, η Βασιλεία III εισάγει τις παρακάτω τρεις κεφαλαιακές απαιτήσεις:

α) Κεφαλαιακό απόθεμα συντήρησης

β) Αντικυκλικό κεφαλαιακό απόθεμα

γ) Ενίσχυση απαιτήσεων ως προς την κάλυψη κινδύνου αντισυμβαλλόμενου

Κεφαλαιακό απόθεμα συντήρησης

Η δημιουργία αυτού του αποθέματος θα πραγματοποιείται σε ομαλές περιόδους οικονομικής ανάπτυξης και θα έχει ως σκοπό την απορρόφηση ζημιών σε περιόδους οικονομικής πίεσης και αυτός είναι ο λόγος που αποκτά αντικυκλικά χαρακτηριστικά.

Θα αποτελείται αποκλειστικά από κύρια στοιχεία των βασικών ιδίων κεφαλαίων και θα ανέρχεται σε ποσοστό 2.5% επί του σταθμισμένου στον κίνδυνο ενεργητικού.

Οι τράπεζες που θα κάνουν χρήση του αποθέματος αυτού σε περιπτώσεις οικονομικής δυσπραγίας, θα οφείλουν να το ανακτήσουν άμεσα μέσω μείωσης καταβολών μπόνους στο προσωπικό και στις διοικήσεις αυτών, καθώς και με τη μη καταβολή μερισμάτων.

Αντικυκλικό κεφαλαιακό απόθεμα

Αποτελεί επέκταση του προαναφερθέντος αποθέματος συντήρησης και θα κυμαίνεται μεταξύ 0% και 2.5%. Η ενεργοποίηση του, καθώς και το ύψος του θα επέρχεται με απόφαση των εθνικών εποπτικών αρχών, όταν αυτές κρίνουν ότι η πιστωτική επέκταση στην κάθε χώρα είναι υπερβολική και ενέχει συστημικό κίνδυνο και θα αποτελείται αποκλειστικά από κύρια στοιχεία των βασικών ιδίων κεφαλαίων, όπως και το απόθεμα συντήρησης.

Ενίσχυση απαιτήσεων ως προς την κάλυψη κινδύνου αντισυμβαλλόμενου

Ενώ οι δύο παραπάνω νεοεισαχθέντες διατάξεις επηρεάζουν τον αριθμητή του δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας, οι παρακάτω προτάσεις μέτρων αφορούν τον παρονομαστή του κλάσματος:

ι) κίνητρα μέσω χαμηλότερων συντελεστών βαρύτητας στους οργανισμούς που διαπραγματεύονται το χαρτοφυλάκιο συναλλαγών (trading book) μέσω οργανωμένων χρηματιστηριακών αγορών (exchanges). Συγκεκριμένα ο δείκτης βαρύτητας για τον κίνδυνο αντισυμβαλλόμενου θα είναι μηδενικός στις περιπτώσεις αυτές, ενώ υψηλότεροι συντελεστές θα εφαρμοστούν σε περιπτώσεις διαπραγματεύσεων σε εξω-χρηματιστηριακές αγορές (over the counter, OTC), όπου οι συναλλαγές αφορούν διμερείς συμφωνίες.

Στις οργανωμένες αγορές, ο αντισυμβαλλόμενος είναι το εξειδικευμένο χρηματιστήριο και οι αναλαμβανόμενοι κίνδυνοι είναι περιορισμένοι, γιατί τα χρηματιστήρια πραγματοποιούν ημερήσιες αποτιμήσεις των θέσεων και διατηρούν margin accounts με τους πελάτες τους, έτσι ώστε να προβαίνουν σε χρεοπιστώσεις των λογαριασμών αυτών, ανάλογα με τα κέρδη ή τις ζημίες των συμμετεχόντων σε καθημερινή βάση.

Στην περίπτωση της Lehman Brothers, πολλοί είναι αυτοί που υποστηρίζουν ότι η κατάρρευση της οφείλεται κυρίως στους φόβους για τη συνολική της έκθεση στα ασφάλιστρα πιστωτικού κινδύνου και ότι οι φόβοι αυτοί θα είχαν μετριαστεί αν οι συμφωνίες της Lehman είχαν εκκαθαριστεί μέσω οργανωμένης αγοράς όπου θα αποτυπωνόταν ξεκάθαρα το μέγεθος της έκθεσής της.

Είναι χαρακτηριστικό ότι κανένα χρηματιστήριο αξιών δεν έχει πτωχεύσει εδώ και έναν αιώνα.

ii) μεγαλύτερες κεφαλαιακές απαιτήσεις για τα χαρτοφυλάκια συναλλαγών των τραπεζών κυρίως σε συναλλαγές παραγώγων και τιτλοποιήσεων. Τα περιουσιακά στοιχεία που βρίσκονταν στο βιβλίο συναλλαγών είχαν χαμηλότερες κεφαλαιακές απαιτήσεις από τα στοιχεία του επενδυτικού χαρτοφυλακίου, γιατί θεωρείτο πως πρόκειται για άμεσα ρευστοποιήσιμα στοιχεία, όπως είναι μετοχές, διαπραγματεύσιμα ομόλογα και συναλλαγματικές τοποθετήσεις και μπορούν εύκολα να πουληθούν αν παραστεί έκτακτη ανάγκη. Όμως, η κρίση ανέδειξε ότι οι τράπεζες διατηρούσαν στο βιβλίο συναλλαγών αξίες μη ρευστοποιήσιμες (CDO's) για τις οποίες δεν υπήρχε καν αγορά όταν έσκασε η φούσκα.

Για το θέμα αυτό, λόγο έκανε και η αναθεωρημένη συνθήκη της Βασιλείας II που ονομάστηκε και Βασιλεία 2.5, η οποία όμως ποτέ δεν τέθηκε σε εφαρμογή λόγω της κρίσης. Τα εν λόγω μέτρα θα αυξήσουν τις απαιτήσεις που σχετίζονται με το χαρτοφυλάκιο συναλλαγών κατά 3 με 4 φορές και θα επηρεάσουν σημαντικά τις τράπεζες με τα μεγαλύτερα χαρτοφυλάκια συναλλαγών, μιας και αυτές είναι που αυξάνουν τον συστημικό κίνδυνο περισσότερο.

iii) πρόσθετες κεφαλαιακές απαιτήσεις για τους επονομαζόμενους SIFI's οργανισμούς λόγω του ρίσκου που προέρχεται από τις τράπεζες οι οποίες θεωρούνται πολύ μεγάλες για να

χρεοκοπήσουν αν και θεωρητικά θα έπρεπε να είναι οι πιο ασφαλείς λόγω κυρίως της γεωγραφικής διασποράς των δραστηριοτήτων και των κινδύνων

Κι όμως, σε μελέτη των Berger, Klapper, Turk-Ariss (2009) διαπιστώνεται ότι οι μεγαλύτερες τράπεζες έχουν μεγαλύτερη έκθεση σε κίνδυνο, λόγω των επιθετικών δανειακών χαρτοφυλακίων που διαθέτουν.

Στις 3 Νοεμβρίου 2011 το Συμβούλιο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας ανακοίνωσε τη λίστα των SIFI's, η οποία περιλαμβάνει 29 παγκόσμιους τραπεζικούς κολοσσούς και κατηγοριοποιούνται σε 5 βαθμίδες βάσει συντελεστών στάθμισης που όρισε η Τράπεζα Διεθνών Διακανονισμών (BIS). Σύμφωνα με εκτιμήσεις της Morgan Stanley, τα επίπεδα πρόσθετης κεφαλαιακής επάρκειας για αυτούς τους οργανισμούς (SIFI buffer) θα κυμαίνονται μεταξύ 1% και 3.5% ανάλογα με τη βαθμίδα στην οποία εντάσσονται, χωρίς ωστόσο να γίνεται σαφές αν θα αποτελείται από κοινές μετοχές ή άλλα ομολογιακού χαρακτήρα κεφάλαια, τα οποία θα μετατρέπονται σε κοινές μετοχές όταν το επίπεδο κεφαλαιακής επάρκειας πέσει πολύ χαμηλά, τα λεγόμενα 'Cocos', Contingent Convertible Bonds. (Financial Times, 8th November 2011)

3. Συντελεστής μόχλευσης (Leverage Ratio)

Μόχλευση είναι ο λόγος των ιδίων κεφαλαίων προς το σύνολο του ενεργητικού εντός και εκτός ισολογισμού.

Η Βασιλεία III εισάγει έναν απλό δείκτη μόχλευσης, ο οποίος στον αριθμητή θα έχει τα βασικά ίδια κεφάλαια και στον παρονομαστή τις χρεωστικές θέσεις εντός και εκτός ισολογισμού χωρίς καμία απολύτως στάθμιση στον κίνδυνο και σε μια ενδεικτική τοποθέτησή του σε minimum 3%, ποσοστό το οποίο θα αξιολογηθεί σε μεταβατική περίοδο πριν την καθιέρωσή του.

Η υποχρέωση τήρησης του ορίου αυτού, θα διασφαλίζει ότι οι τράπεζες δεν θα αυξάνουν το δανεισμό τους υπέρμετρα. Θα αποθαρρύνει, επίσης, την επιλεκτική χρήση κανονιστικών ρυθμίσεων (regulatory arbitrage) που ενδεχομένως να επηρέαζαν τον κεφαλαιακό δείκτη.

Η Επιτροπή της Βασιλείας έχει κατηγορηθεί για τη μη χρησιμοποίηση συντελεστών μόχλευσης υπέρ των σταθμισμένων συντελεστών κινδύνου και τη συστηματική υποβάθμιση τέτοιων συντελεστών (Goodhart, 2010).

Ένας από τους κυριότερους λόγους της έντασης της κρίσης ήταν η υψηλή μόχλευση, όπως αναφέρθηκε και σε προηγούμενο κεφάλαιο, ιδίως οργανισμών που φαινομενικά διατηρούσαν πολύ υψηλούς δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας σύμφωνα με τη Βασιλεία II και που πετυχαίνανε μέσω κυρίως των τιτλοποιήσεων, αλλά και μέσω ρυθμιστικού αρμπιτράζ. Αυτός είναι και ο λόγος που στις εκθέσεις της Βασιλείας III, ο συντελεστής μόχλευσης αναφέρεται ως ‘backstop measure’, δηλαδή μέτρο που θα εμποδίσει μια κατάσταση να ξεφύγει και θα χρησιμοποιηθεί για τον περιορισμό παρόμοιων ανεπιθύμητων καταστάσεων.

Οι τιτλοποιήσεις είναι ένα πολύ σημαντικό εργαλείο για τις τράπεζες, μέσω του οποίου μπορούν να μετριάσουν την έκθεση των κινδύνων που απορρέουν από το διαμεσολαβητικό τους ρόλο και κυρίως του πιστωτικού & επιτοκιακού κινδύνου. Η άκρατη τιτλοποίηση όμως που κυριάρχησε τα τελευταία έτη αποσκοπούσε στην αποφυγή των κεφαλαιακών απαιτήσεων και οδήγησε στην αύξηση της μόχλευσης, έτσι ώστε με τα υφιστάμενα επίπεδα ιδίων κεφαλαίων οι τράπεζες να μεγεθύνουν το ενεργητικό τους και συγκεκριμένα τη δανειακή τους δραστηριότητα. Αξίζει να αναφερθεί ένα απόσπασμα από την ετήσια έκθεση 2007 της AIG (American Insurance Group), ώστε να αποτυπωθεί το μέγεθος της τακτικής αυτής. Η AIG αναφέρει ότι περίπου 379 δις \$ από συνολική έκθεση 527δις \$ στο χαρτοφυλάκιο των CDS που διατηρούσε στις 31/12/2007, αφορούσαν παράγωγα για χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, κυρίως στην Ευρώπη, που σκοπό είχαν την παροχή ανακούφισης από κεφαλαιακές απαιτήσεις, παρά την ασφάλιση κινδύνων.

Το ρυθμιστικό αρμπιτράζ άρχισε να χρησιμοποιείται όταν ‘ολοκληρώθηκε’ η αγορά πίστωσης. Αυτό έγινε με την εμφάνιση των ασφάλιστρων πιστωτικού κινδύνου, τα γνωστά πλέον (credit default swaps, CDS), μια καινοτομία που υποδέχτηκε θερμά από τη χρηματοοικονομική κοινότητα. Μέχρι τότε η αγορά πιστώσεων εθεωρείτο ‘ατελής’, αφού ήταν αδύνατο να ‘πουλήσεις’ την πίστωση και να ασφαλιστείς σε περίπτωση αθέτησης πληρωμής ή πτώχευσης. Μία αγορά θεωρείται πλήρης, όταν οποιαδήποτε μελλοντική χρηματοροπή μπορεί να υλοποιηθεί σήμερα με συναλλαγές και θέσεις σε διαπραγματεύσιμες αξίες (Σπαρτιώτης – Στουρνάρας, 2010).

Η εμφάνιση των CDS θόλωσε τις παραδοσιακές διαχωριστικές γραμμές ανάμεσα στα ιδρύματα του ευρύτερου χρηματοπιστωτικού τομέα, αφού πλέον ασφαλιστικές εταιρείες θα μπορούσαν να εκτεθούν σε πιστωτικό κίνδυνο εταιρειών ασφαλίζοντας δάνεια που έχουν εκδοθεί από τράπεζες. Σε συνδυασμό με τους σταθμισμένους συντελεστές κινδύνου για τον ορισμό των κεφαλαιακών απαιτήσεων που διαφοροποιούνται ανάλογα με τον τύπο, οδήγησε σε μαζική χρήση τεχνικών ρυθμιστικού αρμπιτράζ, ένα παράδειγμα του οποίου ακολουθεί αμέσως παρακάτω.

Παράδειγμα ρυθμιστικού αρμπιτράζ (capital or regulatory arbitrage)

- Έστω Τράπεζα A δανείζει 1000€ σε εταιρεία X με πιστοληπτική διαβάθμιση BBB, αγοράζοντας ένα ομόλογο της και υποχρεώνεται στη διατήρηση 80€ κεφαλαιακών απαιτήσεων, αφού η συγκεκριμένη κατηγορία έκθεσης έχει σταθμισμένο βάρος 100%
- Η Τράπεζα A αγοράζει ένα ασφάλιστρο πιστωτικού κινδύνου από την Τράπεζα B για το συγκεκριμένο ομόλογο, περνώντας την υπόσχεση πληρωμής της εταιρείας X στην Τράπεζα B. Επειδή η B είναι τράπεζα και όχι εταιρεία, οι κεφαλαιακές απαιτήσεις της A μειώνονται από τα 80€ στα 16€, αφού η συγκεκριμένη κατηγορία έκθεσης έχει σταθμισμένο βάρος 20%
- Θα υπολόγιζε κανείς ότι η B θα υποχρεωνόταν σε διακράτηση των κεφαλαιακών απαιτήσεων που γλύτωσε η A, αλλά και η B με τη σειρά της ασφαλίζει το ρίσκο που αναλαμβάνει με μια αντασφαλιστική εταιρεία έξω από τον τραπεζικό κλάδο. Η υπόσχεση πληρωμής της εταιρείας X βρίσκεται τώρα έξω από τις τράπεζες και οι κανόνες της Βασιλείας δεν μπορούν να την ακολουθήσουν. Οι κεφαλαιακές απαιτήσεις που απαιτούνται για την B για τον κίνδυνο αντισυμβαλλόμενου ανέρχεται σε ποσοστό 8% επί του spread του CDS και επί μιας προσαύξησης 1.5% στην ονομαστική αξία του ομολόγου. Αν υποθέσουμε 500 μονάδες βάσης το spread ($5\% \times 1000 = 50\text{€}$) και 15€ από τη προσαύξηση ($1.5\% \times 1000 = 15$), όλα αυτά πολλαπλασιαζόμενα με σταθμισμένο συντελεστή 50% που αφορά σε στοιχεία εκτός ισολογισμού, οι απαιτούμενες κεφαλαιακές απαιτήσεις της τράπεζας B ανέρχονται σε $8\% \times 65\text{€} \times 50\% = 2,60\text{€}$
- Έτσι, με αυτόν τον τρόπο οι δύο τράπεζες κατάφεραν από κοινού να διακρατούν στο σύνολο 18,60€ αντί για 80€, δηλαδή μια μείωση της τάξης του 70%

4. Συντελεστές ρευστότητας (Liquidity Ratios)

Οι διαφορές μεταξύ των περιουσιακών στοιχείων του ενεργητικού και των υποχρεώσεων του παθητικού δημιουργούν προβλήματα ρευστότητας. Όπως όταν οι υποχρεώσεις στο παθητικό ξεπερνούν τα στοιχεία του ενεργητικού, η τράπεζα οφείλει να επενδύσει τη πλεονάζουσα αυτή ρευστότητα, έτσι και στην αντίθετη περίπτωση (ενεργητικό > παθητικό) θα πρέπει η τράπεζα να καλύψει το κενό χρηματοδότησης με άντληση ρευστότητας.

Καθιερώνονται διεθνώς δύο νέοι δείκτες για τη ρευστότητα των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων κινούμενοι σε δύο άξονες, βασισμένοι στα μεγάλα προβλήματα που δημιουργήθηκαν κατά τη διάρκεια της κρίσης. Ο πρώτος θεωρείται βραχυχρόνιος και αποσκοπεί στην διατήρηση επαρκών περιουσιακών στοιχείων άμεσα ρευστοποιήσιμων για την αντιμετώπιση ενός αντίστοιχου με αυτό της κρίσης, παγώματος στην αγορά χρήματος, ενώ ο δεύτερος (μακροχρόνιος) αποσκοπεί στη χρησιμοποίηση εκ μέρους των τραπεζών πιο σταθερών και μακροχρόνιων πηγών χρηματοδότησης.

α) Δείκτης κάλυψης ρευστότητας (LCR- Liquidity coverage ratio)

Ο ορισμός του συγκεκριμένου συντελεστή είναι ο ακόλουθος:

$$\text{LCR} = (\text{άμεσα ρευστοποιήσιμα στοιχεία ενεργητικού}) / (\text{σύνολο καθαρών ταμειακών εκκροών 30 ημερών}) \geq 100\%$$

Έρευνες που πραγματοποιήθηκαν από την BIS (2011) έδειξαν ότι ποσοστό μόλις 46% από 166 τράπεζες που εξετάστηκαν, συμμορφώνονται με τον παραπάνω δείκτη, δηλαδή υπερβαίνουν το 100%

β) Δείκτης καθαρής σταθερής χρηματοδότησης (NSFR-Net Stable Funding Ratio)

Ο ορισμός του συγκεκριμένου συντελεστή έχει ως εξής:

$$\text{NSFR} = (\text{διαθέσιμη ποσότητα σταθερής χρηματοδότησης}) / (\text{απαιτούμενη ποσότητα σταθερής χρηματοδότησης}) \geq 100\% .$$

Με την εισαγωγή του συγκεκριμένου δείκτη, η Επιτροπή της Βασιλείας επιδιώκει την αντιμετώπιση των αναντιστοιχιών ληκτότητας ανάμεσα στα στοιχεία ενεργητικού και παθητικού, κάτι το οποίο οδήγησε μεγάλες τράπεζες όπως τη Royal Bank of Scotland (RBS) και τη Northern Rock σε κατάρρευση.

Το παράδειγμα της Northern Rock αναφέρεται προς αποφυγήν, αφού το καλοκαίρι του 2007, μόνο το 22% της χρηματοδότησής της προερχόταν από καταθέσεις, ενώ ο λόγος δανείων προς καταθέσεις ήταν 31%, ο χαμηλότερος σε όλη την Ευρώπη. Το υπόλοιπο μέρος για τη χρηματοδότηση του ενεργητικού της το αντλούσε από τη διατραπεζική αγορά σε ποσοστό 24%, από τις τιτλοποιήσεις σε ποσοστό 40%, από τα καλυμμένα ομόλογα 6% και τα αποθεματικά της με 8%.

Πίνακας 2. Χρονοδιάγραμμα εφαρμογής νέων διατάξεων Βασιλείας III

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Δείκτης Μόχλευσης	Εποπτική παρακολούθηση		Περίοδος παράλληλης λειτουργίας 1 Ιανουαρίου 2013 - 1 Ιανουαρίου 2017 Δημοσιοποίηση Στοιχείων από 1 Ιαν. 2015					Ενσωμάτωση στον Πυλώνα I	
Κύρια Βασικά Ιδία κεφάλαια	2%	2%	3,5%	4%	4,5%	4,5%	4,5%	4,5%	4,5%
Κεφαλαϊκό απόθεμα συντήρησης						0,625%	1,25%	1,875%	2,5%
Κύρια Βασικά ίδια κεφάλαια + Κεφαλαϊκό απόθεμα συντήρησης	2%	2%	3,5%	4%	4,5%	5,125%	5,75%	6,735%	7%
Σταδιακή εισαγωγή μείωσης από τα κύρια βασικά ίδια κεφάλαια των στοιχείων που δεν θα συμπεριλαμβάνονται πλέον				20%	40%	60%	80%	100%	100%
Ελάχιστα βασικά ίδια κεφάλαια Tier I	4%	4%	4,5%	5,5%	6%	6%	6%	6%	6%
Ελάχιστα συνολικά ίδια κεφάλαια	8%	8%	8%	8%	8%	8%	8%	8%	8%
Ελάχιστα συνολικά ίδια κεφάλαια + Κεφαλαϊκό απόθεμα συντήρησης	8%	8%	8%	8%	8%	8,625%	9,25%	9,875%	10,50%
Κεφαλαϊκά μέσα που δεν συμπεριλαμβάνονται στα βασικά ίδια κεφάλαια (non-core Tier I capital) ή στα συμπληρωματικά ίδια κεφάλαια (Tier 2 capital)			Σταδιακή κατάργηση εντός 10ετίας, έναρξη το 2023						
Συντελεστής ρευστότητας LCR	Έναρξη περιόδου παρακολούθησης				Εισαγωγή ελάχιστου επιπέδου				
Συντελεστής ρευστότητας NSFR	Έναρξη περιόδου παρακολούθησης							Εισαγωγή ελάχιστου επιπέδου	

Πηγή: Basel Committee, BCBS

Ειδικά για την RBS, η οποία χρειάστηκε το 2008 το μεγαλύτερο πακέτο διάσωσης της Ευρώπης, σχεδόν όλοι οι συμμετέχοντες στην τραπεζική εποπτεία και από τις δύο πλευρές του Ατλαντικού συμφώνησαν ότι η εξάρτησή της από τη χονδρική αγορά χρήματος, βραχυχρόνια δάνεια από εταιρείες και άλλες τράπεζες, την άφησε ευάλωτη όταν η εμπιστοσύνη στη συγκεκριμένη αγορά χρήματος κατέρρευσε, κάτι το οποίο δεν θα έπρεπε ποτέ να γίνει αποδεκτό από τις εποπτικές αρχές (Economist, 14th May 2011).

Έρευνες από τη BIS (2011) έδειξαν ότι θα απαιτηθούν για τις 166 τράπεζες που συμμετείχαν στην έρευνα 2.890 δις. Ευρώ ώστε να επιτευχθεί συμμόρφωση με τον παραπάνω δείκτη. Το ποσοστό που ήταν ήδη εναρμονισμένο στον συντελεστή ανέρχεται 43%

4.4 Κριτική στις νέες διατάξεις της Βασιλείας III

Μετά από μια περίοδο χαλαρού κανονιστικού πλαισίου, ο χρηματοοικονομικός κλάδος εισέρχεται σε περίοδο αυστηρής ρύθμισης (overregulation), κάτι το οποίο δικαιολογείται από το μέγεθος της κρίσης και της ταχύτατης μεταφοράς της στην πραγματική οικονομία.

Γιατί, πίσω από όλα τα νούμερα της κρίσης, υπάρχουν άνθρωποι, οι οποίοι έχασαν τις δουλειές τους και νοικοκυριά που άφησαν πίσω τους βιοτικό επίπεδο ετών.

Η κριτική γίνεται στα μέτρα που διατυπώθηκαν με σαφήνεια στις δύο εκθέσεις της Επιτροπής αλλά και σε εκείνα τα οποία συνεχίζουν να αποτελούν αντικείμενο δημόσιας συζήτησης και δεν έχουν διατυπωθεί, μέχρι στιγμής, συγκεκριμένες προτάσεις. Ουσιαστικά, επικεντρώνεται κυρίως σε δέκα τομείς και αναλύεται διεξοδικά στη συνέχεια για κάθε έναν από αυτούς:

1. Προσέγγιση σταθμισμένου κινδύνου
2. Δείκτες Ρευστότητας
3. Αντικυκλικό κεφαλαιακό απόθεμα
4. Πρόσθετα μέτρα για την αντιμετώπιση της προκυκλικότητας
5. Ενίσχυση απαιτήσεων ως προς την κάλυψη κινδύνου αντισυμβαλλόμενου
6. Σκιώδες τραπεζικό σύστημα & υπερβολική ρύθμιση

7. Μακροχρόνια περίοδο προσαρμογής
8. Πυλώνα II
9. Πλαίσιο διαχείρισης κρίσεων
10. Μη δεσμευτικό χαρακτήρα των διατάξεων

1. Προσέγγιση σταθμισμένου κινδύνου

Μεγάλο μέρος της κριτικής εντοπίζεται στην ‘καρδιά’ της Επιτροπής της Βασιλείας, δηλαδή στον τρόπο καθορισμού των κεφαλαιακών απαιτήσεων των ιδρυμάτων.

Ο Hellwig (2010) ασκεί κριτική στη χρήση της μεθόδου σταθμισμένου κινδύνου (risk-weighted approach, RWA) και προτείνει κεφαλαιακά αποθέματα σε ποσοστό 20-30% επί των μη σταθμισμένων στον κίνδυνο στοιχείων του ενεργητικού, ποσοστά με τα οποία συμφωνεί και ο Martin Wolf (2010). Θεωρεί ότι ο σκοπός του κεφαλαίου είναι να απορροφεί ζημιές από άγνωστους κινδύνους, που δεν είναι ορατοί, αφού για τους γνωστούς που μπορούν να ποσοτικοποιηθούν με τα μοντέλα εκτίμησης, υπάρχουν οι προβλέψεις των τραπεζών.

Όσον αφορά το κόστος που μια τέτοια πρόταση ενέχει για τον κλάδο, χαρακτηρίζει το μέσο όρο 25% της απόδοσης ιδίων κεφαλαίων (ROE) του κλάδου υπερβολικά υψηλό και αναφέρει πως σύμφωνα με τη θεωρία των Modigliani – Miller το κόστος που ισχυρίζονται οι τράπεζες ότι θα επιφέρουν οι νέες προτάσεις δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα.

Η αύξηση του κεφαλαιακών αποθεμάτων σε τέτοια επίπεδα θα προκαλέσει μείωση του κόστους δανεισμού για τις τράπεζες, λόγω της αυξημένης φερεγγυότητας που αυτές θα έχουν και της ελαχιστοποίησης του κινδύνου κατάρρευσης, και η μείωση αυτή θα εξισορροπήσει το κόστος από την πτώση του ROE.

Προϋπόθεση για να ισχύσει το παραπάνω είναι η κατάργηση των φορολογικών κινήτρων στις τράπεζες, δηλαδή η αφαίρεση των τόκων που προέρχονται από το δανεισμό τους ως πηγή χρηματοδότησης πριν τη φορολόγηση των κερδών τους.

Αν μάλιστα συμπεριληφθεί στην εικόνα και το κοινωνικό όφελος που θα προκύψει από τη σταθεροποίηση του χρηματοπιστωτικού συστήματος και την εξάλειψη παρόμοιων κρίσεων, τότε τα οφέλη υπερβαίνουν τα κόστη.

Επίσης ο Hellwig (2010) εκτιμά, ότι αν αποτέλεσμα της μείωσης των κερδών των τραπεζών από την εφαρμογή υψηλότερων κεφαλαιακών συντελεστών είναι η προσχώρηση ταλαντούχων νέων από τη χρηματοοικονομική μηχανική στην παραδοσιακή μηχανική, τότε θα υπάρξει ένας καλύτερος και πιο ασφαλής κόσμος.

Οι Blundell & Atkinson (2010) είναι και αυτοί αντίθετοι με τη μέθοδο RWA. Θεωρούν ότι επιτρέπει τη συγκέντρωση ομοειδών αξιών στο χαρτοφυλάκιο των τραπεζών, κυρίως κυβερνητικών ομολόγων, στεγαστικών δανείων και διατραπεζικών πράξεων, αφού δεν την 'τιμωρεί' με κανέναν τρόπο και ότι ευθύνεται για το ρυθμιστικό αρμπιτράζ που επιδόθηκαν οι περισσότεροι οργανισμοί ανά τον κόσμο.

Θεωρούν τον κλάδο, έναν κλάδο 'υποσχέσεων πληρωμών' που θα πρέπει να αντιμετωπίζονται ισότιμα όπου και αν αυτές οι υποσχέσεις τοποθετούνται. Αν οι ρυθμιστικές αρχές αντιμετωπίζουν τις υποσχέσεις με διαφορετικό τρόπο σε διαφορετικά τμήματα του χρηματοπιστωτικού τομέα, τότε είναι σίγουρο ότι αυτές θα μετασηματιστούν και θα οδηγηθούν στα τμήματα εκείνα που θα έχουν τις μικρότερες κεφαλαιακές απαιτήσεις, δημιουργώντας έτσι μια ρυθμιστική ασυμμετρία.

2. Δείκτες Ρευστότητας

Σχετικά με τους δείκτες ρευστότητας, επικρατεί η άποψη ότι αυτοί είναι περιττοί και σε συνδυασμό με το κόστος που θα επιφέρουν, το όφελος κρίνεται δυσανάλογο.

Εφόσον μια τράπεζα θεωρείται φερέγγυα και τα κεφαλαιακά της αποθέματα κρίνονται επαρκή, τότε η διαχείριση θεμάτων ρευστότητας και χρηματοδότησης που μπορεί να προκύψουν θα πρέπει να επαφίενται στη διακριτική ευχέρεια της τράπεζας.

Ο μετασηματισμός λήξεων είναι βασικός ρόλος της τραπεζικής και οι τράπεζες δεν θα πρέπει να θεωρούνται τόσο αφελείς από τις ρυθμιστικές αρχές όσο να μην γνωρίζουν πώς να κάνουν τη δουλειά τους.

Επίσης, οι Blundell & Atkinson (2010) παρατηρούν ότι στον δείκτη LCR υπάρχει μια εσωτερική παρότρυνση για τοποθέτηση των τραπεζών σε κυβερνητικά ομόλογα (θεωρούνται άμεσα ρευστοποιήσιμα) και αναρωτιούνται αν είναι η κατάλληλη περίοδος για κάτι τέτοιο, με ορατό πλέον τον κίνδυνο πτώχευσης ανεπτυγμένων κρατών.

Άλλωστε, σε περίπτωση που υπάρξουν προβλήματα, ρόλο έσχατου δανειστή αναλαμβάνει η Κεντρική Τράπεζα κάθε χώρας, όπως αναφέρθηκε και στο πρώτο κεφάλαιο, η οποία θα είναι πάντα πρόθυμη να δανείσει φερέγγυες τράπεζες έναντι ενεχύρου.

Η θέση αυτή της Κεντρικής Τράπεζας πρέπει να είναι ξεκάθαρη και δηλωμένη, ενώ το επιτόκιο δανεισμού πρέπει να είναι υψηλότερο της αγοράς, ώστε να μη χρησιμοποιείται η δίοδος χρηματοδότησης για τις κανονικές λειτουργίες της τράπεζας, αλλά ούτε και υπερβολικά υψηλό, ώστε να δημιουργήσει προβλήματα αποπληρωμής (Σπαρτιώτης - Στουρνάρας, 2010).

Η ενεργοποίηση του μηχανισμού αυτού των Κεντρικών Τραπεζών υπήρξε άμεση στα περισσότερα κράτη κατά τη διάρκεια της κρίσης. Παρατηρήθηκε όμως το φαινόμενο του 'στίγματος' (stigma effect) των ιδρυμάτων που έκαναν χρήση της έκτακτης αυτής χρηματοδότησης και για το λόγο αυτό πολλά ιδρύματα εμφανίζονταν απρόθυμα να καταφύγουν στη συγκεκριμένη βοήθεια, μιας και θα άφηναν να εννοηθεί ότι είναι αφερέγγυες.

Ο Goodhart (2008) κρίνει σημαντικό το παραπάνω ζήτημα που έχει σχέση με τη ρευστότητα των ιδρυμάτων και θεωρεί πως λύση θα πρέπει να δοθεί από την Επιτροπή της Βασιλείας λόγω του διεθνούς ενδιαφέροντος που υπάρχει για το συγκεκριμένο θέμα.

3. Αντικυκλικό κεφαλαιακό απόθεμα

Κριτική επίσης γίνεται για το αντικυκλικό κεφαλαιακό απόθεμα, η χρήση του οποίου θα καθορίζεται από τις εθνικές εποπτικές αρχές όταν ο ρυθμός πιστωτικής επέκτασης κρίνεται πολύ υψηλός, ώστε να δημιουργήσει συστημικό κίνδυνο.

Αν και η εισαγωγή του εν λόγω μέτρου έχει καλωσοριστεί από το σύνολο των αναλυτών και μελετητών, η μη ύπαρξη συγκεκριμένων κριτηρίων για την εφαρμογή του θεωρείται ότι το καθιστά ανενεργό. Χρειάζεται γενναιότητα εκ μέρους των εθνικών αρχών να 'χαλάσουν

το πάρτι όταν αυτό έχει ξεκινήσει', αλλά πέραν αυτού εγείρονται ζητήματα διεθνούς ανταγωνισμού μεταξύ τραπεζών που υπόκεινται σε διαφορετικές εποπτικές αρχές, ζητήματα κατάχρησης του συγκυριακού χαρακτήρα του μέτρου ώστε να κερδίσουν πλεονέκτημα υπέρ των εγχώριων τραπεζών σε ανοδικές περιόδους.

Επίσης, το παραπάνω μέτρο κρίνεται ότι βρίσκεται σε ευθεία αντιπαράθεση με τη φιλοσοφία του ρυθμιστικού πλαισίου σε δύο περιπτώσεις.

Ο Goodhart (House of Lords, 2009) αναφέρει ότι μία από τις αρχές που διέπουν την Επιτροπή της Βασιλείας είναι η διεθνής σύγκλιση του κανονιστικού πλαισίου και το αντικυκλικό κεφαλαιακό απόθεμα αντίκειται στο πνεύμα αυτό γιατί δίνει εξουσίες σε εθνικές εποπτικές αρχές.

Οι Θωμαδάκης & Λοϊζος (2010) θεωρούν ότι ένα καθεστώς ρύθμισης που στηρίζεται στην επάρκεια κεφαλαίου έρχεται σε αντιπαράθεση με τον εαυτό του, εάν οι κανόνες του αυστηροποιούνται σε περιόδους ευφορίας και μειώνουν την ευκαιρία που έχουν οι τράπεζες να αντλήσουν 'φθηνό μετοχικό κεφάλαιο', αφού η εμπειρία έχει δείξει ότι το μεγαλύτερο ποσοστό άντλησης κεφαλαίων από τις τράπεζες λαμβάνει χώρα κατά την ευφορία.

4. Πρόσθετα μέτρα για την αντιμετώπιση της προκυκλικότητας

Στις διατάξεις της Βασιλείας γίνεται λόγος για σχηματισμό αναμενόμενων μελλοντικών ζημιών (forward-looking provisions), κάτι που όμως δεν το επιτρέπει το σημερινό λογιστικό πλαίσιο και απαιτείται περισσότερη συνεργασία για την επίλυση του θέματος.

Οι σημερινές προβλέψεις των τραπεζών καθορίζονται από λογιστικούς κανόνες οι οποίοι εξετάζουν το μέγεθος των χαρτοφυλακίων χορηγήσεων καθώς και το ιστορικό των επισφαλών δανείων συν τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια. Ωστόσο, ο σχηματισμός προβλέψεων μπορεί να καθορίζεται όχι μόνο από το σύνολο των επισφαλών δανείων, αλλά και συμπληρωματικά βάσει των αναμενόμενων μελλοντικών ζημιών τη στιγμή που χορηγείται ένα δάνειο (Χαρδούβελης, 2011).

Η κεντρική τράπεζα της Ισπανίας υποχρεώνει τα ιδρύματα στη χώρα να προβαίνουν σε σχηματισμό δυναμικών προβλέψεων (dynamic provisioning) από το 2000, δηλαδή την τή-

ρηση προβλέψεων σε περιόδους έντονης πιστωτικής επέκτασης με συγκεκριμένο τύπο, έτσι ώστε η απορρόφηση των ζημιών που προκύπτουν κατά τη διάρκεια της ύφεσης να γίνει πιο ανώδυνα.

Έχει αναγνωρισθεί από το σύνολο της ακαδημαϊκής κοινότητας ότι οι δυναμικές προβλέψεις της Ισπανίας ήταν το μόνο μέσο μακροπροληπτικής εποπτείας σε Ευρώπη και Αμερική σε ισχύ όταν ξέσπασε η κρίση και μετρίασε τα προβλήματα που δημιουργήθηκαν στη αγορά στεγαστικής πίστης της χώρας.

Άλλα μέτρα αντικυκλικού χαρακτήρα που χρησιμοποιούνται από εποπτικές αρχές ανά τον κόσμο είναι

- Η επιβολή ανώτατων ορίων στο λόγο δανείου/αξίας ενεχύρου (LTV-loan to value) στα στεγαστικά δάνεια σε Χονγκ Κονγκ, Μαλαισία και Σιγκαπούρη
- Η επιβολή ανώτατων ορίων στο λόγο εξυπηρέτησης δανείου/εισοδήματος (δείκτης δανειακής επιβάρυνσης) στα καταναλωτικά δάνεια σε Χονγκ Κονγκ και Ν.Κορέα
- Η επιβολή ανώτατων ορίων στο λόγο δανείων/καταθέσεις στις τράπεζες της Αργεντινής, Χονγκ Κονγκ, Ν.Κορέα και Ν.Ζηλανδία

Ο Χαρδούβελης (2011), ο οποίος χρησιμοποιεί τον όρο υπερκυκλικότητα, θεωρεί 'ατυχές' το γεγονός ότι η Βασιλεία ΙΙΙ δεν συμπεριέλαβε στις διατάξεις της μέσα όπως τα παραπάνω, που μπορούν πολύ εύκολα να συμπληρώσουν τις κεφαλαιακές απαιτήσεις και ιδιαίτερα τα βέλτιστα ποσοστά ενεχύρου και οι υποχρεωτικές καταβολές ασφάλειας στη διαδικασία του δανεισμού.

5. Ενίσχυση απαιτήσεων ως προς την κάλυψη κινδύνου αντισυμβαλλομένου

Ενώ και πάλι η πρόθεση της Επιτροπής καλωσορίζεται από την πλειονότητα των αναλυτών και θεωρείται ότι κινείται προς την σωστή κατεύθυνση, αυτή της μεγαλύτερης διαφάνειας, υπάρχουν ενδείξεις ότι η εξω-χρηματιστηριακή αγορά θα παραμείνει μεγάλη στο μέλλον.

Ο κύριος λόγος είναι ότι οι εξειδικευμένες ανάγκες των εταιρειών εκτός χρηματοπιστωτικού κλάδου αλλά και των ίδιων των τραπεζικών ιδρυμάτων είναι τέτοιες που τα παράγωγα που χρησιμοποιούν και οι συμφωνίες ανταλλαγής (swaps) δεν είναι ευνοϊκά/συμβατά για

συναλλαγές μέσω exchanges όπου οι συναλλαγές είναι τυποποιημένες για την όσο το δυνατόν μεγαλύτερη συμμετοχή.

Ένας άλλος λόγος είναι το λεγόμενο proprietary trading, δηλαδή η συμμετοχή των επενδυτικών τραπεζών στις δευτερογενείς αγορές όπου διαπραγματεύονται αξίες για ίδιο λογαριασμό και όχι των πελατών τους (Σπαρτιώτης - Στουρνάρας, 2010). Μία τέτοια δραστηριότητα δε θα μπορούσε να αποκαλύπτεται από τους μεγάλους επενδυτικούς οργανισμούς, κάτι που αναγνωρίζει και ο Caruana (2009) όταν αναφέρει ότι οι πληροφορίες για τις θέσεις σε proprietary trading δεν θα έπρεπε να δημοσιεύονται, αλλά θα έπρεπε τουλάχιστον να βρίσκονται στη διάθεση των εποπτικών αρχών.

6. Σκιώδες τραπεζικό σύστημα & υπερβολική ρύθμιση

Μεγάλη συζήτηση γίνεται για την πιθανότητα οι νέες διατάξεις της Βασιλείας να οδηγήσουν σε νέες καινοτομίες από την επιστήμη της χρηματοοικονομικής μηχανικής που σκοπό θα έχουν την αποφυγή των νέων κεφαλαιακών απαιτήσεων που θα προκύψουν, σε ακόμα πιο σύνθετα προϊόντα από τα προηγούμενα που θα εκθέσουν τους οργανισμούς σε κινδύνους που δεν έχουν εντοπιστεί μέχρι σήμερα.

Η ανάγκη για περιορισμό του κόστους μπορεί να οδηγήσει σε μετατόπιση των δραστηριοτήτων σε τμήματα του χρηματοπιστωτικού συστήματος που δεν υπόκεινται σε ρυθμιστικό πλαίσιο, το αποκαλούμενο και σκιώδες τραπεζικό σύστημα (shadow banking), το οποίο γνώρισε μεγάλη άνθηση τη τελευταία δεκαετία. (Economist, 14th May 2011)

Εξάλλου, η ιστορία διδάσκει ότι οι ‘κλέφτες βρίσκονται πάντα ένα βήμα πιο μπροστά από τους αστυνόμους’ και ότι οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί πάντα θα επιθυμούν να εξοικονομήσουν κεφάλαιο, έτσι ώστε να αποκομίζουν περισσότερα κέρδη.

Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της αμερικανικής επενδυτικής τράπεζας Goldman Sachs, η οποία για να συμμορφωθεί με τον κανόνα Volcker (Η.Π.Α), ο οποίος απαγορεύει το proprietary trading στις τράπεζες, μετέφερε την αρμόδια ομάδα στο τμήμα της διαχείρισης ενεργητικού (asset management) και μετονόμασε τους traders σε asset managers, δίνοντας τους πρόσβαση στο πελατολόγιο της τράπεζας. Με τον τρόπο αυτό, η Goldman Sachs ‘μεταμφίεσε’ τις δικές της συναλλαγές σε συναλλαγές πελατών (broking) και είναι πλέον συμβατή η δραστηριότητά της με το νέο κανονισμό. (Economist, 29th July 2010)

Ο αντίλογος είναι ότι ένα περιβάλλον υπερβολικής ρύθμισης (overregulation) πνίγει τη καινοτομία και τη διάθεση για ρίσκο που αναλαμβάνουν όλοι οι οργανισμοί. Πολλοί αναλυτές φέρνουν ως παράδειγμα την Ιαπωνία, όπου η τραπεζική κρίση συνεχίζεται κυρίως με ευθύνη των ίδιων των τραπεζών που αντί να δανείζουν τα ιδιωτικά και νομικά πρόσωπα της χώρας, τα περιουσιακά τους στοιχεία αποτελούνται κυρίως από κυβερνητικά ομόλογα. Ο χρηματοπιστωτικός τομέας θεωρείται κλάδος που δεν μπορεί να ευημερήσει χωρίς αυτό που ονόμασε ο Keynes ‘animal spirits’ (Economist, Special Report 14th May), δηλαδή αυτή την έμφυτη αισιοδοξία των επιχειρήσεων που οδηγεί στην οικονομική ευημερία.

7. Μακροχρόνια περίοδο προσαρμογής

Το χρονοδιάγραμμα πλήρους εφαρμογής του νέου ρυθμιστικού πλαισίου της Βασιλείας III φτάνει ως το 2019. Η μακρά αυτή περίοδο σταδιακής ενσωμάτωσης, καθώς και παρακολούθησης της πορείας των αλλαγών από την Επιτροπή έχει δύο επιπτώσεις κατά τον Γκόρτσο (2010), μια θετική και μία αρνητική.

Το γεγονός ότι δεν εφαρμόζονται αμέσως είναι θετικό γιατί η πλήρης και άμεση υλοποίηση θα είχε σημαντικές επιπτώσεις στη λειτουργία των τραπεζών, λόγω του κόστους εφαρμογής που θα είχε.

Αντίθετα, το γεγονός ότι ορισμένες διατάξεις της Βασιλείας III θα τροποποιηθούν δημιουργεί ένα περιβάλλον ασάφειας, το οποίο ίσως οδηγήσει σε καθυστερήσεις στην υλοποίηση και υιοθέτηση των κανόνων.

8. Πυλώνας II

Η κριτική έγκειται στο γεγονός ότι πολλά θέματα που άπτονται της εποπτικής διαδικασίας παραμένουν στη μορφή συστάσεων και δεν έχουν συγκεκριμενοποιηθεί.

Γεγονός είναι ότι ο Πυλώνας II που αφορά τους μηχανισμούς εποπτείας και ελέγχου των ιδρυμάτων από τις εποπτικές αρχές απέτυχε στο έργο του. Τα stress tests, με τα οποία δοκιμάστηκαν οι αντοχές των τραπεζών σε ακραία σενάρια, αντιμετωπίστηκαν στην πλειονότητά τους με ειρωνεία, αφού παρουσιάστηκαν προβλήματα για τράπεζες που υποτίθεται ότι είχαν περάσει με επιτυχία ακόμα και τα πιο ακραία σενάρια.

Όπως πολύ σωστά αναφέρει ο Caruana (2010), ‘αυτό που μετράει είναι η δύναμη της εποπτικής διαδικασίας και του ελέγχου και όχι απλώς ο καθορισμός των κανόνων’ και φέρνει το παράδειγμα της Αυστραλίας και του Καναδά που θεωρούνται χώρες με αυστηρό εποπτικό πλαίσιο, το οποίο ασκείται από τις κεντρικές τράπεζες των χωρών και κατέγραψαν ελάχιστες απώλειες από τη κρίση. Χαρακτηριστική για το θέμα αυτό είναι η δήλωση-ερώτηση του K.C Chakrabarty, αντιπροέδρου της Κεντρικής Τράπεζας της Ινδίας, όπου ασκεί ενεργό ρόλο στην εποπτεία των τραπεζικών ιδρυμάτων: *‘Κάθε φορά που ξεσπάει μια κρίση, το κράτος θα πρέπει να παρέμβει. Αν η πολιτεία αναγκάζεται να παρέμβει πάντα τη τελευταία στιγμή, γιατί να μην παρεμβαίνει από την πρώτη στιγμή έτσι ώστε να μη φτάνουμε σε αυτό το σημείο?’* (Economist, Special Report 14th May 2011, page 5).

Τρανταχτά παραδείγματα της αποτυχίας του Πυλώνα II είναι οι περιπτώσεις της Northern Rock & Lehman Brothers.

Στην πρώτη περίπτωση, οι εποπτικές αρχές της Αγγλίας έδωσαν το πράσινο φως στην τράπεζα να χρησιμοποιεί εσωτερικά συστήματα μέτρησης κινδύνου (IRB approach), γνωρίζοντας εκ των προτέρων ότι κάτι τέτοιο θα οδηγούσε σε εμφάνιση υψηλότερων κεφαλαιακών αποθεμάτων.

Στη δεύτερη περίπτωση, η υπερβολική χρήση πράξεων στην αγορά γερο, με την κωδική ονομασία γερο 105 που αποσκοπούσε στην απόκρυψη του βαθμού μόχλευσης και στη βελτίωση των τριμηνιαίων αποτελεσμάτων της, δεν αποκρύφθηκαν από τους ελεγκτές. Το γεγονός ότι οι συγκεκριμένες πράξεις ποτέ δεν αναφέρθηκαν ως μη αποδεκτή πρακτική, αποδεικνύει ότι οι ελεγκτές δεν καταλάβαιναν τι ήταν αυτό που ελέγχανε. (Sorokin, 2010)

Ο Hellwig (2010) θεωρεί ότι οι εποπτικές αρχές έκαναν τα στραβά μάτια στις παρατυπίες που συναντούσαν, γιατί δε θέλανε να δημιουργήσουν εμπόδια σε έναν κλάδο με εκατομμύρια κέρδη, που θεωρείτο πρωταγωνιστής στην ανοδική πορεία της παγκόσμιας οικονομίας.

9. Πλαίσιο διαχείρισης κρίσεων

Η πρόσφατη κρίση ανέδειξε την αδυναμία των κρατών να χειριστούν αποτελεσματικά προβληματικές τράπεζες, ιδιαίτερα όταν αυτές είχαν διασυνοριακή παρουσία και η Βασι-

λεία III δεν παρουσίασε ένα οργανωμένο σχέδιο δράσης στο θέμα αυτό, έτσι ώστε να επιτευχθεί κάποια ουσιαστική πρόοδος σε διεθνές επίπεδο.

Όταν μια τράπεζα είναι σχετικά μικρή και δεν έχει παρουσία σε άλλη χώρα, η διαχείρισή της γίνεται πιο εύκολη, όπως άλλωστε αποδείχτηκε και στη χώρα μας, στην περίπτωση της Proton Bank, όπου υπήρξε εξυγίανση μέσα σε ένα σαββατοκύριακο με το διαχωρισμό της σε 'καλή' και 'κακή' τράπεζα.

Το φαινόμενο της διασυνοριακής παρουσίας είναι πιο έντονο στην Ευρωπαϊκή Ένωση, όπου λόγω της κοινής αγοράς και της ελεύθερης μετακίνησης του κεφαλαίου, αίρονται όλοι οι περιορισμοί που ισχύουν στο διεθνές εμπόριο για την εγκατάσταση και λειτουργία τραπεζών σε ξένη χώρα.

Παραδείγματα είναι ο βραχίονας της μεγαλύτερης ισλανδικής τράπεζας Landsbanki στο Ηνωμένο Βασίλειο με την επωνυμία Icesave, ο οποίος κατέρρευσε και πολλοί Άγγλοι πολίτες έχασαν τα λεφτά τους, καθώς και της Fortis, ενός διασυνοριακού ιδρύματος με παρουσία στις χώρες BENELUX. Η Ολλανδική κυβέρνηση αποφάσισε να κρατικοποιήσει τα μέρη της τράπεζας στην Ολλανδία, ενώ οι άλλες δύο χώρες, Βέλγιο και Λουξεμβούργο πουλήσουν τα δικά τους αντίστοιχα κομμάτια στην γαλλική BNP Paribas.

Πρόσφατο επίσης παράδειγμα η γαλλοβελγική Dexia, η οποία όπως δείχνουν τα πράγματα θα χρειαστεί δεύτερο πακέτο στήριξης για να γλυτώσει τη χρεοκοπία και απαιτείται η άμεση συνεργασία των δύο χωρών. Οι αναπόφευκτες όμως πολιτικές ευαισθησίες και ισορροπίες που υπάρχουν, ιδίως σε ότι αφορά θέματα κατανομής κόστους περιπλέκουν και επιβραδύνουν τη λήψη αποφάσεων.

Θετικό βήμα προς τη σωστή κατεύθυνση είναι η πρωτοβουλία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για εναρμόνιση των εθνικών δικαίων, έτσι ώστε να μην έρχονται σε σύγκρουση.

Οι λύσεις σε παρόμοια ζητήματα είναι δύσκολες και πολιτικά ευαίσθητες, γιατί προϋποθέτουν χρήση δημόσιων πόρων. (Ορφανίδης, 2011)

Η συζήτηση που γίνεται στους κόλπους της Ε.Ε, κυρίως με την πίεση της Γερμανίας, για τη φορολόγηση των πιστωτικών ιδρυμάτων στις χρηματοοικονομικές τους συναλλαγές (Tobin Tax) έτσι ώστε να μην χρειαστούν ποτέ ξανά διάσωση από τα λεφτά των φορολογούμενων πολιτών βρίσκει τη σθεναρή αντίσταση της Αγγλίας, γιατί θα επηρεάσει σημαντικά τις εργασίες του χρηματοπιστωτικού της κέντρου στο City του Λονδίνου.

10. Μη δεσμευτικός χαρακτήρας των διατάξεων

Ο Γκόρτσος (2010) αναφέρει ότι οι διατάξεις της Βασιλείας έχουν τη μορφή προτύπων (standards) και θεωρούνται διεθνές ήπιο δίκαιο. Επισημαίνει ότι στερούνται νομικής δεσμευτικότητας και νομικού εξαναγκασμού και επαφίεται στον εθνικό νομοθέτη η ενσωμάτωση των διατάξεων της στο εθνικό ή ενωσιακό δίκαιο. Ως σημαντικότερο παράδειγμα φέρνει τις Η.Π.Α που αρνήθηκαν να υιοθετήσουν διατάξεις της Βασιλείας II, παρά το γεγονός ότι πρωτοστάτησαν στην Επιτροπή της Βασιλείας για συγκεκριμένες πολιτικές.

Οι αλλαγές που πραγματοποιούνται σε Αμερική και Ευρώπη είναι μεγάλες, όπου ψηφίζονται νέοι νόμοι και δημιουργούνται νέες σώματα ρυθμιστικών αρχών.

Στην Αμερική ο νόμος Dodd-Frank περιλαμβάνει πολλές από τις διατάξεις της Βασιλείας III όπως αναφέρει η Moody's Analytics (2011) και προχωρεί ακόμα παραπέρα με την εν μέρει αναβίωση του νόμου Glass-Steagall και το διαχωρισμό δραστηριοτήτων εμπορικών και επενδυτικών τραπεζών, καθώς και την ενσωμάτωση πολλών οργανισμών του λεγόμενου σκιώδους τραπεζικού συστήματος στο ρυθμιστικό πλαίσιο. Η τελική του διαμόρφωση βρίσκεται σε εξέλιξη και αναμένεται να συναντήσει πολλές αντιδράσεις.

Στην Ε.Ε τέθηκε σε ισχύ το νέο εποπτικό και ρυθμιστικό πλαίσιο που αποτελείται από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Συστημικού Κινδύνου (ESRB), που επωμίζεται τη μακροπροληπτική εποπτεία και ένα Ευρωπαϊκό Σύστημα Χρηματοπιστωτικής Εποπτείας (ESFS) με αντικείμενο την μικροπροληπτική εποπτεία που θα βασίζεται σε ένα δίκτυο εθνικών εποπτικών αρχών οι οποίες θα συνεργάζονται με τρεις νέες αρχές της Ε.Ε, οι οποίες είναι :

1. European Banking Authority (EBA), την εποπτεία των τραπεζών
2. European Insurance and Occupations Pensions Authority (EIOPA), την εποπτεία των ασφαλιστικών οργανισμών και των συνταξιοδοτικών ταμείων

3. European Securities and Markets Authority (ESMA), την εποπτεία χρηματιστηριακών και επενδυτικών εταιρειών

Η ενσωμάτωση των διατάξεων της Βασιλείας III στην Ε.Ε πραγματοποιήθηκε μέσω της οδηγίας CRD IV (Capital Requirements Directive)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο – ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

Παρά το αδιαμφισβήτητο γεγονός πως τα προβλήματα των ελληνικών τραπεζών στην παρούσα φάση είναι πολύ μεγαλύτερα από την υιοθέτηση των κανόνων της αναθεωρημένης εποπτείας και τη συμμόρφωση με τις επιταγές της Βασιλείας III, οι αλλαγές που θα φέρει το νέο κανονιστικό πλαίσιο θα επηρεάσουν σημαντικά το ελληνικό τραπεζικό σύστημα και συνακόλουθα τον τομέα της πραγματικής οικονομίας.

Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα ξεπέρασε σχετικά ανώδυνα τον πρώτο σκόπελο της κρίσης, δηλαδή την κρίση φερεγγυότητας των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων παγκοσμίως που εξελίχθηκε σε κρίση ρευστότητας, αλλά δεν μπόρεσε να ξεπεράσει τον δεύτερο σκόπελο, του μετασχηματισμού της κρίσης σε δημοσιονομικό πρόβλημα.

Ήταν τέτοια η δύναμη και η ταχύτητα με την οποία χτυπήθηκε η ελληνική οικονομία από τις αγορές χρήματος που παρέσυρε ακόμα και το πιο εξωστρεφές κομμάτι της, αυτό του τραπεζικού κλάδου.

Αποκλεισμένες πλέον από τις διεθνείς αγορές με μόνη πηγή χρηματοδότησης την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, οι ελληνικές τράπεζες είναι αντιμέτωπες με την περαιτέρω απομείωση του ενεργητικού τους, λόγω της συμμετοχής στο PSI (Private Sector Involvement), στο εθελοντικό δηλαδή 'κούρεμα' κατά 50% των ελληνικών ομολόγων που διακρατούν στα χαρτοφυλάκιο τους, απόρροια των αποφάσεων του Eurogroup στις 26-27 Οκτωβρίου 2011.

Ο κίνδυνος είναι προφανής, το διακύβευμα μεγάλο και αφορά την ίδια την ύπαρξή τους, αφού η ένταξη στο Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας και η επακόλουθη κρατικοποίηση τους αποτελεί πλέον σενάριο με πολλές πιθανότητες.

5.1 Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα κατά τη διάρκεια της κρίσης

Οι ελληνικές τράπεζες την τελευταία δεκαετία ακολούθησαν στρατηγική συντηρητικής και αναπτυξιακής πορείας, αναδεικνύοντας τον κλάδο σε ατμομηχανή της εγχώριας ανάπτυξης. Επικεντρώθηκαν κυρίως σε εργασίες της παραδοσιακής τραπεζικής που αφορούν στο διαμεσολαβητικό ρόλο τους, δηλαδή στη μετατροπή των αποταμιευτικών πόρων σε χρηματοδότηση νοικοκυριών και επιχειρήσεων, αποφεύγοντας επενδύσεις σε κερδοσκοπικούς τίτλους με μεγάλο ρίσκο που αποδείχτηκαν πρωταγωνιστές της κρίσης και επεκτάθηκαν στο εξωτερικό εδραιώνοντας τη παρουσία τους στη διεθνή τραπεζική σκηνή, κυρίως της Νοτιοανατολικής Ευρώπης.

Χαρακτηριστικό είναι το ότι τα έσοδα από τόκους αποτελούν περί το 75% των εσόδων των ελληνικών τραπεζών την τελευταία τριετία (ΤτΕ, 2010).

Η συνεχής ενδυνάμωση της παρουσίας των ελληνικών τραπεζικών ομίλων στο εξωτερικό καθίσταται σαφής από το γεγονός ότι ολοένα αυξανόμενο ποσοστό της κερδοφορίας τους προέρχεται από τη δραστηριοποίησή τους στις χώρες αυτές και η στρατηγική σημασία που αποδίδουν οι ελληνικές τράπεζες στην κατεύθυνση αυτή είναι οι επισημάνσεις που έγιναν κατά τη διάρκεια της κρίσης, ότι πιθανή αποχώρηση από τις χώρες που δραστηριοποιούνται θα αποτελούσε μεγάλο στρατηγικό σφάλμα (Ενωση Ελληνικών Τραπεζών, ΕΕΤ 2011).

Αναλύοντας σε συγκεκριμένους δείκτες το ελληνικό τραπεζικό σύστημα:

1. Διατήρησε χαμηλό βαθμό μόχλευσης σε σχέση με την υπόλοιπη Ευρώπη. Το σύνολο του ενεργητικού των ελληνικών τραπεζών προς τα ίδια κεφάλαια κυμαίνεται κάτω από τις 15 φορές (με εξαίρεση το έτος 2008), όπως φαίνεται και από το παρακάτω διάγραμμα 2, σημαντικά χαμηλότερο από το μέσο ευρωπαϊκό όρο (27,3 το 2008)
2. Διατήρησε σχετικά χαμηλό βαθμό εξάρτησης από τις κεφαλαιαγορές, στηρίζοντας την ανάπτυξη του ενεργητικού της και την επέκταση της δανειοδοτικής δραστηριότητας στην καταθετική της βάση, η οποία και αποτελεί το μεγαλύτερο ποσοστού του παθητικού των ελληνικών τραπεζών, όπως φαίνεται και από το διάγραμμα 3,

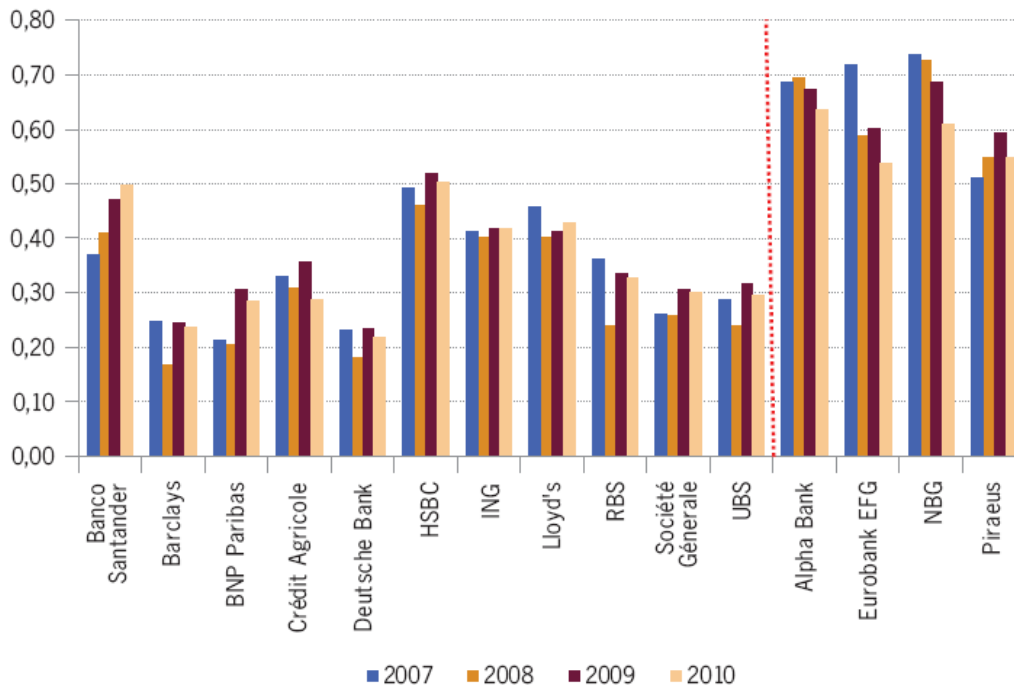
όπου πραγματοποιείται σύγκριση σε βάθος τετραετίας, καθώς και σύγκριση με μεγάλους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς στην Ευρώπη.

Διάγραμμα 2. Συντελεστής μόχλευσης (αριστερή κλίμακα)

Πηγή: ΤτΕ

Διάγραμμα 3. Πελατειακές καταθέσεις προς Συνολικές Υποχρεώσεις

Πηγή: Alpha Bank

Η σχέση δανείων προς καταθέσεις διατηρήθηκε κατά μέσο όρο χαμηλότερα από αυτό της Ευρωπαϊκής ένωσης και κυμαίνεται στο 120%. Ο δείκτης επιβαρύνθηκε σημαντικά από τη φυγή καταθέσεων, η οποία έφτασε τα 28 δις € το 2010 και τα 26,2 δις € το 2011 έως και τον Οκτώβριο (Το Βήμα, 29/11/2011).

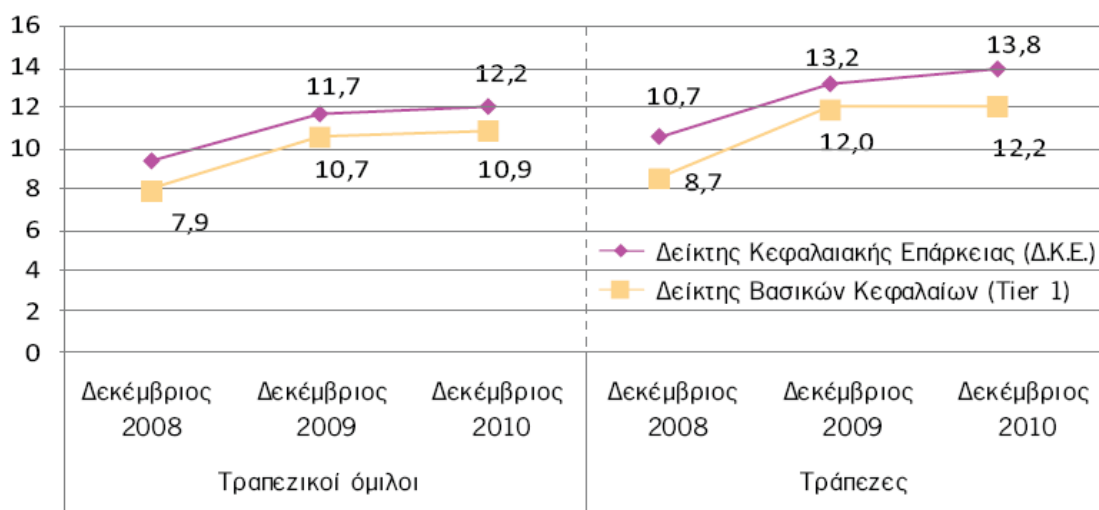
Στο διάγραμμα 4 παρουσιάζεται η πορεία του δείκτη.

Διάγραμμα 4. Δάνεια / Καταθέσεις Ελληνικών Τραπεζών

Πηγή: ΤτΕ, Alpha Bank

Διάγραμμα 5. Κεφαλαιακή Επάρκεια ελληνικών εμπορικών τραπεζών και ομίλων

Πηγή: ΤτΕ

3. Διατήρησε ισχυρή κεφαλαιακή επάρκεια με σημαντικά υψηλότερα ποσοστά από τις περισσότερες ευρωπαϊκές τράπεζες , κάτι που αποτυπώθηκε και στα stress tests του 2010, όπου η πλειονότητα των τραπεζών τα πέρασε με σχετική άνεση. Η κεφαλαιακή επάρκεια των ελληνικών τραπεζών αποτυπώνεται στο διάγραμμα 5.4 σε βάθος τριετίας καθώς και σε επίπεδο τραπεζικών ομίλων.

5.2 Επιπτώσεις Βασιλείας III στη λειτουργία των τραπεζών

Η αύξηση των ελάχιστων κεφαλαιακών αποθεμάτων οδηγεί υποχρεωτικά σε αυξήσεις μετοχικού κεφαλαίου. Αν και οι δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας των ελληνικών τραπεζών είναι υψηλοί, όπως παρουσιάστηκε παραπάνω, ο νέος πιο στενός ορισμός των βασικών ιδίων κεφαλαίων τις υποχρεώνει σε τέτοιες κινήσεις, κυρίως λόγω της εξάρτησης των τραπεζών σε κεφάλαια χαμηλότερης ποιότητας όπως hybrid Tier I, Tier II.

Σε περίπτωση που η άντληση των απαιτούμενων κεφαλαίων σε κοινές μετοχές δεν είναι δυνατή λόγω και του δυσμενούς οικονομικού περιβάλλοντος, οι τράπεζες θα πρέπει να προβούν σε περαιτέρω απομόχλευση και συρρίκνωση του ενεργητικού, καθώς και σε συγχωνεύσεις, οι οποίες όμως είναι αδιευκρίνιστο κατά πόσο θα ωφελήσουν.

Αν η πιθανή αυτή απομόχλευση των ελληνικών τραπεζών πραγματοποιηθεί από τις χώρες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης όπως προδιαθέτουν οι ανακοινώσεις για αποχώρηση ή πώλησης ποσοστού της EFG Eurobank και της Εθνικής Τράπεζας από Πολωνία και Τουρκία αντίστοιχα καθώς και της Τράπεζας Πειραιώς από την αγορά της Αιγύπτου, αυτό θα σημαίνει την συρρίκνωση του ρόλου του ελληνικού τραπεζικού συστήματος στη διεθνή σκηνή και την εξασθένιση μια σημαντικής εθνικής επένδυσης.

Από τα παραπάνω γίνεται σαφές ότι ο δείκτης μόχλευσης (ιδία κεφάλαια / σύνολο ενεργητικού) θα ακολουθήσει αυξητική πορεία, καθώς ο αριθμητής θα αυξηθεί ενώ ο παρονομαστής θα τείνει προς μείωση. Ο συγκεκριμένος δείκτης δεν αναμένεται να αποτελέσει πρόβλημα και το ελάχιστο ποσοστό που εισάγεται για την περίοδο παρακολούθησης (3%) θε-

ωρείται ότι ικανοποιείται σχετικά εύκολα από την πλειοψηφία των ελληνικών πιστωτικών ιδρυμάτων.

Οι δείκτες ρευστότητας θα οδηγήσουν σε υποχρεωτική προσπάθεια επαναφοράς καταθέσεων, οι οποίες θεωρούνται σταθερή και μακροχρόνια πηγή χρηματοδότησης, έστω και αν η παραμονή τους επιφέρει μεγαλύτερο κόστος.

Τα επιτόκια έχουν εκτοξευτεί εκ νέου σε υψηλά επίπεδα, επιβεβαιώνοντας την οριστική ανατιμολόγηση του ασφαλιστρού που ζητούν οι καταθέτες προς τα πάνω.

Οι αυξημένες κεφαλαιακές απαιτήσεις για τις εξω-χρηματιστηριακές αγορές ώστε να προσμετρηθεί ο κίνδυνος αντισυμβαλλόμενου δεν αναμένεται να έχει ιδιαίτερες επιπτώσεις στον ελληνικό τραπεζικό κλάδο, ο οποίος ουδέποτε παρουσίασε σημαντική ενεργή δραστηριότητα σε τέτοιου είδους συναλλαγές.

Η χρησιμοποίηση του κεφαλαιακού αποθέματος συντήρησης θα επιφέρει περαιτέρω μείωση των bonus που λαμβάνουν τα στελέχη των τραπεζών, τα οποία θα επηρεαστούν κατά κύριο λόγο από την αύξηση του κόστους και τη μείωση των κερδών.

Το κεφάλαιο θα πρέπει πλέον να αποδίδει τα μέγιστα στον οργανισμό και αυτό θα έχει ως συνέπεια την αλλαγή του επιχειρηματικού μοντέλου των τραπεζών.

Δραστηριότητες που καταναλώνουν σημαντικούς πόρους κεφαλαίου και δεν έχουν την ανάλογη απόδοση είναι πιθανόν να μειωθούν ή ακόμα και να παύσουν. Οι δραστηριότητες που θα επηρεαστούν κυρίως, κατά τον Economist (Special Report, 14th May 2011) είναι αυτές του επενδυτικού βραχίονα των τραπεζών και συγκεκριμένα οι πράξεις συναλλάγματος, οι αγοραπωλησίες εμπορευμάτων (commodities) καθώς και οι αγορές αξιογράφων σταθερού εισοδήματος (fixed income).

Επίσης, οι ανάγκες που θα προκύψουν για την ικανοποίηση των νέων κανόνων του ρυθμιστικού πλαισίου είναι σίγουρο ότι θα οδηγήσουν σε νέα τραπεζικά προϊόντα και θα προωθήσουν την καινοτομία στις διευθύνσεις ανάπτυξης προϊόντων των τραπεζών. Η εταιρεία McKinsey δίνει κάποια παραδείγματα στην ανάλυσή της (2010), όπως προϊόντα που συν-

δυάζουν καταθετικά και δανειακά χαρακτηριστικά μαζί, αναφέροντας ως παράδειγμα στεγαστικό δάνειο για το οποίο ο οφειλέτης θα πληρώνει τόκο όχι για το άληκτο κεφάλαιο του δανείου, αλλά για τη διαφορά μεταξύ του οφειλόμενου ποσού και των καταθέσεων που ο ίδιος πελάτης διατηρεί στην τράπεζα, κάτι που θα μπορούσε να επεκταθεί και στα επιχειρηματικά δάνεια. Με τον τρόπο αυτό η τράπεζα θα μπορούσε να αυξήσει την καταθετική της βάση, έτσι ώστε να βελτιώσει τους δείκτες ρευστότητας.

Μία άλλη σκέψη θα ήταν η προσφορά λογαριασμού ταμειυτηρίου, που θεωρείται σταθερή πηγή χρηματοδότησης, από τον οποίο ο κάτοχος θα έχει τη δυνατότητα να προβαίνει σε χρηματιστηριακές ή άλλου είδους επενδυτικές συναλλαγές, δυνατότητα που δεν προσφέρεται προς το παρόν από τις ελληνικές τράπεζες.

Για την ικανοποίηση των συντελεστών ρευστότητας, οι τράπεζες θα μπορούσαν να μειώσουν τον μακροπρόθεσμο χαρακτήρα του δανειακού τους χαρτοφυλακίου, αυξάνοντας το ποσοστό ανακυκλούμενων δανείων (revolving) σύντομης λήξης σε σχέση με τα μακροπρόθεσμα επιχειρηματικά κυρίως δάνεια.

Τέλος, για την ικανοποίηση και την παρακολούθηση των νέων δεικτών, κυρίως των δύο συντελεστών ρευστότητας, εκτιμάται πως οι τράπεζες θα χρειαστούν νέες και κοστοβόρες επενδύσεις σε πληροφοριακά συστήματα ικανά να υπολογίζουν τα καινούρια μεγέθη, σε εποχής δραστηρικής μείωσης εξόδων.

5.2.1 Οικονομική διερεύνηση των επιπτώσεων της Βασιλείας II στις ελληνικές τράπεζες

Στο σημείο αυτό θα ήταν χρήσιμο να εξετάσουμε τις επιπτώσεις της Βασιλείας II σε κρίσιμες παραμέτρους για τη λειτουργία των ελληνικών τραπεζών, όπως είναι η κερδοφορία και η χρηματοδοτική δραστηριότητα με βάση τους δείκτες απόδοσης ενεργητικού (ROA – Return on Assets, καθαρά κέρδη μετά φόρων προς σύνολο ενεργητικού) και του δείκτη Δάνεια προς Καταθέσεις (LtD – Loans to Deposits) αντίστοιχα.

Πίνακας 3. Δεδομένα Οικονομτρικής Διερεύνησης

		ROA	ROE	GDP	LTD	LTA	Leverage
ΕΘΝΙΚΗ	2004	0,48	8,92	4,4	62	47,9	5,4
	2005	0,88	15,94	2,3	66	51	5,5
	2006	0,95	9,54	5,2	73	53,5	10
	2007	1,28	13,99	4,3	80	55,6	9,1
	2008	0,56	7,46	1	94	63,7	7,6
	2009	0,24	2,73	-2	100	63,7	9
	2010	-0,37	-4,11	-4,5	111	60,6	9,1
EFG Eurobank	2004	0,94	14,6	4,4	92	65	6,4
	2005	1,04	13,92	2,3	98	58	7,4
	2006	1,28	20,36	5,2	99	60	6,3
	2007	1,25	18,22	4,3	95	54,5	6,8
	2008	0,25	6,05	1	97	46,8	4,1
	2009	0,04	0,85	-2	91	42	5,4
	2010	-0,09	-1,62	-4,5	107	48,1	5,6
ΠΕΙΡΑΙΩΣ	2004	0,43	7,09	4,4	111	72,7	6,2
	2005	1,23	17,9	2,3	127	68,9	6,8
	2006	1,21	20,88	5,2	128	67	5,8
	2007	0,99	14,36	4,3	140	63,2	6,9
	2008	0,22	4,3	1	138	66,6	5,2
	2009	0,29	4,5	-2	121	63,8	6,6
	2010	-0,007	-0,13	-4,5	129	60,2	5,7
ALPHA BANK	2004	0,91	16,11	4,4	105	62,4	5,6
	2005	0,8	17,27	2,3	125	57,8	4,6
	2006	1,07	20,6	5,2	138	60,3	5,2
	2007	0,84	16,67	4,3	151	65,2	5
	2008	0,5	14,09	1	124	63,2	3,5
	2009	0,63	8,98	-2	118	61,6	7
	2010	-0,08	-1,26	-4,5	127	62,5	6,9
ΕΜΠΟΡΙΚΗ	2004	-0,52	-22,87	4,4	87	71,9	2,3
	2005	0,46	8,46	2,3	99	77,3	5,4
	2006	-1,09	-29,82	5,2	98	74,1	3,6
	2007	0,18	5,83	4,3	103	68,4	3,1
	2008	-1,64	-241	1	122	74,2	0,6
	2009	-2,08	-52,69	-2	140	75,1	3,9
	2010	-3,22	-90,25	-4,5	172	76,4	3,5

Πηγή: Δημοσιευμένες οικονομικές καταστάσεις Τραπεζών (όχι ομίλων) 2004-2010, ΟΟΣΑ (ο υπολογισμός των δεικτών έγινε από τον συγγραφέα)

Μία μέθοδος θα ήταν η εξέταση της προσαρμογής των ελληνικών τραπεζών στις επιταγές της Βασιλείας II ως προς τις ελάχιστες κεφαλαιακές απαιτήσεις, η οποία συντελέστηκε σε μεγάλο βαθμό την τριετία 2006-2008.

Έτσι, εισάγοντας τις παρατηρήσεις που έχουν προέλθει από τους ισολογισμούς 5 ελληνικών τραπεζών (Εθνική, Alpha, Eurobank, Πειραιώς, Εμπορική), οι οποίες αποτυπώνονται στον Πίνακα 3 και ακολουθεί η εξήγησή τους, για διάστημα 7 ετών (από το 2004 μέχρι και το 2010), επεκτείνεται η περίοδος παρατήρησης πέρα από τα στενά όρια της τριετούς προσαρμογής που αναφέρθηκε παραπάνω και αναλύεται η επίπτωση των αυξημένων κεφαλαιακών απαιτήσεων της Βασιλείας II στους προαναφερθέντες δείκτες.

Βάσει των αποτελεσμάτων που προκύπτουν, ακολουθούν στη συνέχεια τα συμπεράσματα και οι εκτιμήσεις για την πορεία των δεικτών συναρτήσει της υιοθέτησης των αναθεωρημένων απαιτήσεων της Βασιλείας III.

Με τη χρήση του Excel θα εκτιμήσουμε δύο πολλαπλά γραμμικά υποδείγματα της μορφής

$$Y = b_0 + b_1X_1 + b_2X_2 + \dots + b_nX_n + u$$

(Σημ. $Y \rightarrow$ εξαρτημένη μεταβλητή. $X_1, X_2, X_3 \rightarrow$ ανεξάρτητες μεταβλητές)

$$1. \text{ ROA} = b_0 + b_1\text{LR} + b_2\text{GDP} + b_3\text{LTA} + u$$

τα αποτελέσματα του οποίου αποτυπώνονται στον παρακάτω Πίνακα 4.

Παρατηρούμε, σύμφωνα με το R Τετράγωνο, ότι 68% της μεταβολής του ROA στη συγκεκριμένη περίοδο εξέτασης, ερμηνεύεται από τις μεταβολές των τριών ανεξάρτητων μεταβλητών, έχοντας θετική συσχέτιση με τον συντελεστή μόχλευσης και τον ρυθμό μεταβολής του ΑΕΠ και αρνητική συσχέτιση με την τρίτη ανεξάρτητη μεταβλητή, τον δείκτη Δάνεια/Ενεργητικό.

Στατιστικά σημαντικές θεωρούνται και οι τρεις μεταβλητές, με σημαντικότερη την πορεία οικονομικής ανάπτυξης της χώρας (GDP).

Πίνακας 4. Αποτελέσματα γραμμικής παλινδρόμησης I

Στατιστικά παλινδρόμησης								
Πολλαπλό R	0,825981							
R Τετράγωνο	0,682244							
Προσαρμοσμένο	0,651493							
Τυπικό σφάλμα	0,589056							
Μέγεθος δείγμα	35							
ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΙΑΚΥΜΑΝΣΗΣ								
	βαθμοί ελευθερίας	SS	MS	F	μαντικότητα F			
Παλινδρόμηση	3	23,09511	7,69837	22,18638	7,3E-08			
Υπόλοιπο	31	10,75668	0,346986					
Σύνολο	34	33,85169						
	Συντελεστές/σφάλμα	t	πιμή-P	πώτερο 95%	ηλότερο 95%	πώτερο 95%	ηλότερο 95%	
ROA	1,071834	0,930695	1,151649	0,25827	-0,82633	2,969998	-0,82633	2,969998
Leverage Ratio	0,221776	0,054428	4,074684	0,000297	0,11077	0,332783	0,11077	0,332783
GDP	0,167235	0,029703	5,630214	3,53E-06	0,106655	0,227815	0,106655	0,227815
Loans / Assets	-0,0372	0,012291	-3,02643	0,004946	-0,06226	-0,01213	-0,06226	-0,01213

Η θετική συσχέτιση του ROA με τον συντελεστή μόχλευσης (Ίδια Κεφάλαια/Σύνολο Ενεργητικού) εξηγείται από το γεγονός ότι σχετίζονται με την ανάπτυξη της τραπεζικής δραστηριότητας, που παρατηρήθηκε κατά την περίοδο εξέτασης. Τα κέρδη των τραπεζών αυξάνουν σε μια περίοδο επέκτασης του κλάδου, όπου η άντληση κεφαλαίων από τις κεφαλαιαγορές θεωρείται εύκολη και φθηνή, σε αντίθεση με μια αγορά σε ύφεση, με αποτέλεσμα την αύξηση των ιδίων κεφαλαίων μέσω της αύξησης του μετοχικού κεφαλαίου.

Επίσης, η θετική τους συσχέτιση εξηγείται και από τη δημιουργία αποθεματικού από τα παρακρατηθέντα κέρδη, αυξάνοντας έτσι το μέγεθος των ιδίων κεφαλαίων.

Η θετική συσχέτιση του δείκτη ROA με το ρυθμό μεγέθυνσης της οικονομίας (GDP) είναι προφανής και σχετίζεται με την αύξηση κερδών σε περιόδους ανάπτυξης και αντίστροφα με εμφάνιση ζημιών σε περιόδους οικονομικής ύφεσης.

Τέλος, η αρνητική συσχέτιση μεταξύ του ROA και του δείκτη Δάνεια / Ενεργητικό (LTA), μπορεί να εξηγηθεί από το γεγονός ότι η περαιτέρω ανάπτυξη του δανειακού χαρτοφυλακίου των τραπεζών την περίοδο προσαρμογής στη Βασιλεία II επικεντρώθηκε σε λιγότερο επικερδείς δραστηριότητες, δηλαδή σε επιχειρήσεις με μεγαλύτερη πιστοληπτική ικανότητα, έτσι ώστε να επωφεληθούν από τους μειωμένους συντελεστές στάθμισης κινδύνου που αυτές οι επιχειρήσεις είχαν σύμφωνα και με το σχετικό πίνακα που παρουσιάστηκε σε

προηγούμενο κεφάλαιο και να βελτιώσουν τους δείκτες κεφαλαιακής τους επάρκειας. Ως αποτέλεσμα, η χρηματοδότηση σε κλάδους με μικρότερο ρίσκο, όπου τα δανειακά περιθώρια (lending spreads) είναι χαμηλότερα, οδηγεί σε μείωση των καθαρών κερδών.

Επιπρόσθετα, η αύξηση της δανειοδοτικής δραστηριότητας προϋποθέτει τη χαλάρωση των κριτηρίων δανεισμού που ακολουθεί, με αποτέλεσμα την αύξηση των μη εξυπηρετούμενων δανείων, το οποίο αυξάνει τις προβλέψεις και οδηγεί σε πτώση της κερδοφορίας.

$$2. LTD = b_0 + b_1LR + b_2GDP + u, \text{ όπου}$$

- LTD – Loans to Deposits (Δάνεια / Καταθέσεις)
- Leverage Ratio – Δείκτης Μόχλευσης (Ίδια Κεφάλαια / Σύνολο Ενεργητικού χωρίς στάθμιση στον κίνδυνο)
- GDP – Ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ

Τα αποτελέσματα της παλινδρόμησης αποτυπώνονται στον παρακάτω πίνακα.

Πίνακας 5. Αποτελέσματα γραμμικής παλινδρόμησης II

Στατιστικά παλινδρόμησης								
Πολλαπλό R	0,453585							
R Τετράγωνο	0,205739							
Προσαρμοσμένο R Τε	0,156098							
Τυπικό σφάλμα	22,27183							
Μέγεθος δείγματος	35							
ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΙΑΚΥΜΑΝΣΗΣ								
	βαθμοί ελευθερίας	SS	MS	F	μαντικότητα F			
Παλινδρόμηση	2	4111,639	2055,82	4,14451	0,025085			
Υπόλοιπο	32	15873,1	496,0345					
Σύνολο	34	19984,74						
	Συντελεστές	σφάλμα	t	πιμή-P	ατώτερο 95%	ηλότερο 95%	ατώτερο 95%	ηλότερο 95%
Δάνεια / Καταθέσεις	135,4572	11,88716	11,39525	8,46E-13	111,2438	159,6705	111,2438	159,6705
Leverage Ratio	-3,66631	1,922838	-1,90672	0,06557	-7,583	0,250387	-7,583	0,250387
GDP	-2,53657	1,121867	-2,26102	0,030691	-4,82174	-0,2514	-4,82174	-0,2514

Παρατηρούμε ότι μόλις το 20% της μεταβολής του δείκτη Δάνεια/Καταθέσεις ερμηνεύεται από τις μεταβολές των δύο ανεξάρτητων μεταβλητών, έχοντας αρνητική συσχέτιση με τον συντελεστή μόχλευσης και το ρυθμό μεταβολής του ΑΕΠ.

Στατιστικά σημαντικότερη μεταβλητή είναι η πορεία της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας (ΑΕΠ).

Η αρνητική συσχέτιση του δείκτη Δανείων/Καταθέσεις με το συντελεστή μόχλευσης κατά την περίοδο εξέτασης, μπορεί να εξηγηθεί από το γεγονός ότι στην προσπάθεια αύξησης των ιδίων κεφαλαίων οι ελληνικές τράπεζες έγιναν πιο συντηρητικές στις τοποθετήσεις τους, επικεντρώνοντας τη μεγέθυνση του ενεργητικού τους σε πιο ασφαλείς επενδύσεις, κυρίως κρατικά χρεόγραφα, με αποτέλεσμα τη μείωση του δείκτη δανείων προς καταθέσεις.

Επίσης, οι ελληνικές τράπεζες στηρίχτηκαν κατά κύριο λόγο στη χρηματοδότηση από τις διεθνείς κεφαλαιαγορές, κάτι που επιβεβαιώνεται και από τη μείωση του δείκτη καταθέσεων προς το σύνολο του ενεργητικού. Έτσι, όταν ο συντελεστής μόχλευσης ακολουθούσε πτωτική πορεία λόγω της αύξησης του παρονομαστή (ενεργητικού), η πορεία του δείκτη δανείων/καταθέσεις ακολουθούσε αυξητική πορεία, λόγω της αύξησης των δανείων που χορηγούσαν οι τράπεζες από ρευστότητα που αποκτούσαν εκτός της καταθετικής τους βάσης.

Τέλος, η αρνητική συσχέτιση του δείκτη Δανείων/Καταθέσεις με το ρυθμό μεταβολής του ΑΕΠ δύναται να εξηγηθεί από την αύξηση των καταθέσεων σε περιόδους οικονομικής ανάπτυξης, ενώ στην αντίθετη περίπτωση της ύφεσης οι δανειακές ανάγκες επιχειρήσεων και νοικοκυριών αυξάνουν και ο εξεταζόμενος δείκτης ακολουθεί ανοδική πορεία.

Συμπεράσματα και πιθανή επίδραση της Βασιλείας III

Η περαιτέρω ενίσχυση των ιδίων κεφαλαίων που θα προέλθει από την υιοθέτηση του νέου εποπτικού πλαισίου αλλά και η απομόχλευση των ελληνικών τραπεζών λόγω των προβλημάτων ρευστότητας που αντιμετωπίζουν, εκτιμάται ότι θα οδηγήσουν σε αύξηση του συντελεστή μόχλευσης (Ίδια κεφάλαια / Σύνολο Ενεργητικού).

Με βάση την οικονομετρική ανάλυση που προηγήθηκε, εκτιμάται ότι η αύξηση αυτή θα επιφέρει:

1. Αύξηση της απόδοσης του ενεργητικού (δείκτης ROA)

2. Μείωση της χρηματοδοτικής δραστηριότητας (παροχή δανείων) με αποτέλεσμα τη μείωση του δείκτη Δανείων / Καταθέσεις.

Αναφορικά με τον δείκτη Δάνεια/Καταθέσεις, σημαντική παράμετρος είναι και η σταθεροποίηση του παρονομαστή, δηλαδή τους ύψους των καταθέσεων. Σε περίπτωση που συνεχιστεί η φυγή των καταθέσεων από τις ελληνικές τράπεζες εξαιτίας της δύσκολης συγκυρίας που βιώνει η χώρα, ο παραπάνω δείκτης θα ακολουθήσει αυξητική πορεία, καθώς ο αριθμητής δε δύναται να μειωθεί σημαντικά.

Όλα τα παραπάνω αποτελούν εκτιμήσεις και προϋποθέτουν ένα ομαλό οικονομικό περιβάλλον, παρόμοιο με αυτό που επικρατούσε κατά την περίοδο εξέτασης (με εξαίρεση ίσως το 2010 κατά το οποίο εμφάνισε ζημιές το σύνολο του ελληνικού τραπεζικού κλάδου). Η πρωτοφανής οικονομική κατάσταση που επικρατεί στην Ελλάδα από τις αρχές του 2010 με τη συνεχιζόμενη ύφεση δεν επιτρέπει ασφαλείς εκτιμήσεις, αντίθετα επιβάλλει τη διατήρηση σημαντικών επιφυλάξεων στην οποιαδήποτε προσπάθεια πρόβλεψης.

5.3 Επιπτώσεις της Βασιλείας III στην πραγματική οικονομία σε διεθνές επίπεδο

Έρευνες που πραγματοποιήθηκαν από τη ομάδα μακροοικονομικής αξιολόγησης (MAG, Macroeconomic Assessment Group) της Επιτροπής της Βασιλείας κατέγραψε ότι μία αύξηση 1% στους δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας των τραπεζών έχει αντίκτυπο στο ΑΕΠ κατά -0,04% σε διεθνές επίπεδο (BIS, 2011).

Επίσης, έρευνα που πραγματοποιήθηκε από τους Slovik & Cournede (2011), οικονομολόγων του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) καταλήγει ότι η αύξηση των δανειακών περιθωρίων (lending spreads) που θα προκύψει από την αύξηση των κεφαλαιακών απαιτήσεων της Βασιλείας III θα επιφέρει μείωση στο ΑΕΠ που θα κυμαίνεται από 0,05% έως 0,15%. Πιο συγκεκριμένα, υπολογίζουν την αύξηση των δανειακών περιθωρίων σύμφωνα με τη σταδιακή προσαρμογή των νέων συντελεστών και την καθορίζουν στις 15 μονάδες βάσης για το 2015 και στις 50 μονάδες βάσης για το 2019, όταν και θα έχει ολοκληρωθεί η περίοδος προσαρμογής και οι αναθεωρημένοι δείκτες θα τεθούν σε πλήρη ισχύ, τα ποσοστά των οποίων αναφέρθηκαν σε προηγούμενο κεφάλαιο της εργασίας.

Η γνωστή συμβουλευτική εταιρεία McKinsey υπολογίζει το ποσό που θα πρέπει να αντληθεί σε κοινές μετοχές λόγω της Βασιλείας III από τις τράπεζες σε 1,1 τρις € για τις ευρωπαϊκές και σε 870 δις \$ για τις αμερικανικές τράπεζες (Economist, Special Report, 14th May 2011).

Το μεγαλύτερο κόστος για τις τράπεζες δεν θα προέλθει μόνο από την άντληση κεφαλαίων για τη συμμόρφωση με τους νέους Δ.Κ.Ε, αλλά και από τους δείκτες ρευστότητας που εισάγονται για πρώτη φορά.

Ο βραχυχρόνιος δείκτης ρευστότητας (LCR) θα υποχρεώσει τις τράπεζες να διατηρούν εύκολα ρευστοποιήσιμα στοιχεία στα περιουσιακά τους στοιχεία που κατά κανόνα αποφέρουν μειωμένα κέρδη έναντι άλλων στοιχείων που θεωρούνται μη ρευστοποιήσιμα (illiquid assets).

Ο μακροχρόνιος δείκτης ρευστότητας (NSFR) θα τις εξαναγκάσει σε εξεύρεση πιο μακροχρόνιων πηγών χρηματοδότησης με σαφή περιορισμό των υποχρεώσεων βραχυπρόθεσμης λήξεως, κάτι που θα αυξήσει το κόστος δανεισμού των ιδρυμάτων.

Το γεγονός οφείλεται στην καμπύλη απόδοσης επιτοκίων, όπου παρατηρείται αύξουσα κλίση πλην ελαχίστων εξαιρέσεων.

Σε μεσοπρόθεσμο και μακροπρόθεσμο ορίζονται οι επιπτώσεις στην πραγματική οικονομία από την εφαρμογή του νέου ρυθμιστικού πλαισίου για την ελληνική οικονομία αναμένονται να είναι ανάλογες με αυτές της παγκόσμιας οικονομίας και θα προέλθει κυρίως από τον περιορισμό των δανείων και της πιστωτικής επέκτασης των τραπεζών.

Κοινή επίπτωση θα είναι επίσης η μείωση της κερδοφορίας των τραπεζών με συντελεστές όπως η απόδοση προς ιδία κεφάλαια (ROE, return on equity) να σημειώνουν σημαντική πτώση. Ήδη, μεγάλοι διεθνείς χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί έχουν αναθεωρήσει τις προβλέψεις τους για το 2011 με την HSBC να κάνει λόγο για ROE που θα κυμαίνεται από 12% - 15%, η Barclays για 13% και η UBS με την Credit Suisse να εκτιμούν την απόδοση ιδίων κεφαλαίων τους στο 15% (Economist 2011, Special Report, 14th May).

Η πτώση του δείκτη ROE στον τραπεζικό κλάδο εκτιμάται ότι θα τον φέρει σε μειονεκτική θέση σε σχέση με επιχειρήσεις άλλων κλάδων της οικονομίας από άποψη επενδυτικού ενδιαφέροντος, με ό,τι αυτό συνεπάγεται για την αναγκαία άντληση κεφαλαίων από τις χρηματαγορές.

Τέλος, η εισαγωγή κανόνων μακροπροληπτικής εποπτείας και η ανάθεση του έργου αυτού στην εθνικές εποπτικές αρχές, οι οποίες έχουν ήδη την ευθύνη της άσκησης της μικροπροληπτικής εποπτείας, ενισχύει το ρόλο της Τράπεζας της Ελλάδος, η οποία θα υποχρεωθεί σε αναβάθμιση λειτουργικών συστημάτων για την παρακολούθηση των σύνθετων νέων μεγεθών/δεικτών που ορίζει καθώς και σε προσλήψεις ικανού ανθρωπίνου δυναμικού.

Συμπεράσματα

Το ζήτημα της χρηματοοικονομικής εποπτείας, η οποία αποσκοπεί στη διασφάλιση της σταθερότητας στο χρηματοπιστωτικό σύστημα, αποτελεί πεδίο συζητήσεων και αντιθέσεων τον τελευταίο αιώνα. Είναι ένα φαινόμενο που βρίσκεται σε διαρκή εξέλιξη, αλλάζει θέσεις ανάλογα με τις απαιτήσεις της εποχών και η σημερινή εποχή απαιτεί ένα πιο αυστηρό ρυθμιστικό πλαίσιο από αυτό που έλαβε χώρα κατά τη διάρκεια της πρώτης δεκαετίας του 21^{ου} αιώνα, το οποίο και χαρακτηρίστηκε ως πλαίσιο απορρύθμισης.

Ο λόγος για τη συγκεκριμένη μετατόπιση θέσης είναι η πρωτοφανής διεθνής χρηματοπιστωτική κρίση που ξέσπασε στις Η.Π.Α το 2007, κορυφώθηκε το 2008 και μεταδόθηκε μέσω των παγκοσμιοποιημένων πλέον αγορών σε όλο τον ανεπτυγμένο κυρίως δυτικό κόσμο.

Οι αιτίες που οδήγησαν στην κρίση πολλές. Ξεκινώντας από την επικράτηση των φιλελεύθερων αντιλήψεων και της αυτορύθμισης των αγορών, τις μεγάλες μακροοικονομικές ανισορροπίες μεταξύ των χωρών, την υπερβολικά μεγάλη ρευστότητα παγκοσμίως σε περιβάλλον χαλαρής νομισματικής πολιτικής που οδήγησε σε ιστορικά χαμηλά επιτόκια και επενδύσεις υψηλού ρίσκου δημιούργησε φούσκες σε διαφορετικούς κλάδους της οικονομίας. Η φούσκα που έμελλε να σκορπίσει τον πανικό ήταν η στεγαστική φούσκα των Η.Π.Α

που στηρίχθηκε στην συνεχή αύξηση των τιμών των κατοικιών, καθώς και στην αλόγιστη δανειοδότηση από τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα.

Η επιμελής απόκρυψη των κινδύνων που αυτές οι δανειοδοτήσεις ενείχαν με τη βοήθεια των καινοτομιών που προσέφερε η επιστήμη της χρηματοοικονομικής μηχανικής, οδήγησαν σε σημαντική διεύρυνση μόχλευσης των οργανισμών.

Τα παραπάνω φαινόμενα απέκτησαν τέτοια δυναμική και στάθηκαν ικανά να αποσταθεροποιήσουν το σύστημα, γιατί το ρυθμιστικό και εποπτικό πλαίσιο ήταν ελλιπές και αναποτελεσματικό, ασυντόνιστο σε διεθνές επίπεδο και κυρίως με χαμηλό βαθμό κατανόησης των εξελίξεων και των επιπτώσεων των φαινομένων από τις εποπτικές αρχές, που παρέμειναν ένα μεγάλο βήμα πίσω από τις εξελίξεις, σε σημαντικό βαθμό δέσμιες ξεπερασμένων αναλύσεων και δεν μπόρεσαν να αντιληφθούν τους συστημικούς κινδύνους που προέκυπταν από την υπερτροφική ανάπτυξη μέσω μόχλευσης του παγκόσμιου χρηματοπιστωτικού συστήματος (Καραμούζης, 2011).

Το μέγεθος της κρίσης κυφόρησε σημαντικές αλλαγές στο κανονιστικό πλαίσιο. Στα πλαίσια της μεταρρυθμιστικής αυτής προσπάθειας, η Επιτροπή της Βασιλείας διαμορφώνει βελτιωτικούς ρυθμιστικούς κανόνες, την αποκαλούμενη Βασιλεία III, με την οποία πραγματοποιείται τροποποίηση υφιστάμενων κανόνων που αποσκοπούν στην ενίσχυση της μικροπροληπτικής εποπτείας των ιδρυμάτων αλλά και εισαγωγή νέων κανόνων μακροπροληπτικής εποπτείας με σκοπό την αντιμετώπιση της προκυκλικότητας του συστήματος, έτσι ώστε στο μέλλον να είναι πιο σταθερό, λιγότερο μοχλευμένο και πιο ευαίσθητο στους κινδύνους.

Πιο συγκεκριμένα, οι κύριες μεταβολές της Βασιλείας III, που θα υιοθετηθούν σταδιακά και η πλήρης υλοποίηση θα πραγματοποιηθεί το 2019 περιλαμβάνουν:

- Υψηλότερους δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας όσον αφορά τα βασικά ίδια κεφάλαια
- Στενότερο ορισμό του κεφαλαίου με έμφαση στην ενίσχυση της ποιότητάς του
- Εισαγωγή δείκτη μόχλευσης βασισμένο στο σύνολο του ενεργητικό χωρίς στάθμιση κινδύνου

- Εισαγωγή δύο νέων δεικτών ρευστότητας, ενός βραχυπρόθεσμου και ενός μακροπρόθεσμου
- Πρόσθετα κεφαλαιακά αποθέματα για την αντιμετώπιση των προκυκλικών φαινομένων αλλά και του κινδύνου αντισυμβαλλόμενου
- Προτάσεις και έναρξη συζητήσεων για συντονισμό σε διεθνές επίπεδο για επίλυση σύνθετων προβλημάτων, όπως είναι η διαμόρφωση ενιαίου πλαισίου διαχείρισης κρίσεων, καθώς και η αντιμετώπιση του ηθικού κινδύνου που απορρέει από τους επονομαζόμενους ‘too big to fail’ οργανισμούς.

Το αναθεωρημένο αυτό πλαίσιο δέχτηκε ήδη την κριτική αναλυτών, που εκτείνεται σε όλα τα μήκη και τα πλάτη του.

Αναλυτικότερα, η κριτική από αναλυτές που θεωρούν το ισχύον ρυθμιστικό πλαίσιο χαλαρό και επιθυμούν μια πιο αυστηρή εποπτεία των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων εστίασε κυρίως στη μέθοδο υπολογισμού των κεφαλαιακών απαιτήσεων, δηλαδή τη στάθμιση του ενεργητικού στον κίνδυνο, και στο ύψος των κεφαλαιακών απαιτήσεων, θεωρώντας τους πολύ χαμηλούς.

Οι αναλυτές που στέκονται με διάθεση εποικοδομητικής κριτικής απέναντι στο νέο κανονιστικό πλαίσιο εστιάζουν κυρίως στους κανόνες μακροπροληπτικής εποπτείας, καθώς και στους νεοεισερχόμενους δείκτες ρευστότητας.

Πέρα από τις τροποποιήσεις που υιοθετεί η Βασιλεία III, κριτική ασκείται και σε άλλα διαδικαστικά θέματα, όπως είναι η μακροχρόνια περίοδο προσαρμογής στο νέο πλαίσιο, γεγονός που προκαλεί ασάφεια στα ενδιαφερόμενα μέρη, καθώς και στο μη δεσμευτικό χαρακτήρα των διατάξεων.

Συμπληρωματικά στο στόχαστρο της κριτικής εισέρχονται τα θέματα που συνεχίζουν να αποτελούν αντικείμενο δημόσιων διαβουλεύσεων, όπως είναι το κοινό πλαίσιο διαχείρισης κρίσεων και η ενίσχυση του Πυλώνα II.

Ενώ στις περισσότερες χώρες, οι ζημιές των τραπεζών ήταν η αιτία να εκτροχιαστούν τα ελλείμματα των χωρών, όπως είναι η Ιρλανδία, η Ισλανδία, οι Η.Π.Α και η Μεγάλη Βρετα-

νία, στην Ελλάδα ήταν το δημοσιονομικό πρόβλημα της χώρας με τα χρόνια διαρθρωτικά προβλήματα που ζημίωσε τις τράπεζες της χώρας.

Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα διατηρούσε μέχρι την εκδήλωση του προβλήματος με το δημόσιο χρέος της Ελλάδας ικανοποιητικούς δείκτες κερδοφορίας, κεφαλαιακών απαιτήσεων και αποδοτικότητας, ενώ σήμερα βρίσκεται σε θέση άμυνας.

Παρά το γεγονός ότι έχουν αναλάβει πρωτοβουλίες για την ενίσχυση της κεφαλαιακής τους επάρκειας και τη θωράκιση των ισολογισμών τους, υπάρχει το άλυτο πρόβλημα της ρευστότητας που δεν μπορούν να το ξεπεράσουν με ίδιες δυνάμεις.

Η πρόσβαση στις διεθνείς κεφαλαιαγορές είναι αδύνατη μετά από τις συνεχείς υποβαθμίσεις των οίκων αξιολόγησης και η μείωση των τιμών των χρεογράφων που διατηρούν στο ενεργητικό τους μεγάλη. Η σημαντική μείωση των καταθέσεων μοιάζει με πληγή που δεν κλείνει, η οποία τροφοδοτείται από δυσοίωνα σενάρια εξόδου της χώρας από τη ζώνη του € ευρώ. Η εξάρτηση από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα συνεχίζει να υφίσταται και η λύση της απομόχλευσης, μέσω πώλησης στοιχείων ενεργητικού έτσι ώστε να βελτιωθούν οι συνθήκες ρευστότητας και κεφαλαίου, μοιάζει μονόδρομος.

Το νέο εποπτικό πλαίσιο της Βασιλείας III θα αλλάξει τον τρόπο λειτουργίας των τραπεζών. Στο νέο αυτό περιβάλλον, η λειτουργία των τραπεζών θα βελτιωθεί και ο ρόλος τους στην οικονομία θα αναβαθμιστεί ποιοτικά. Τα θεμελιώδη οικονομικά μεγέθη των αιτούμενων χρηματοδότηση επιχειρήσεων και ιδιωτών θα κατέχουν μεγαλύτερη βαρύτητα στις σχετικές αποφάσεις, αναβαθμίζοντας το ρόλο των τραπεζών ως διαμεσολαβητών οι οποίοι επιλύουν τα προβλήματα της ασύμμετρης πληροφόρησης που υπάρχουν στις σχέσεις χρηματοδότη και χρηματοδοτούμενου.

Πραγματοποιώντας μια οικονομετρική ανάλυση που στηρίχτηκε σε δεδομένα από τις 5 μεγαλύτερες ελληνικές ιδιωτικές τράπεζες για το διάστημα 2004-2010, εκτιμάται ότι η προσαρμογή στις νέες διατάξεις θα οδηγήσει σε αύξηση του δείκτη της απόδοσης του ενεργητικού και σε μείωση του δείκτη δανείων προς καταθέσεις.

Σε διεθνές επίπεδο και σύμφωνα με μελέτες, η κυριότερη επίδραση της Βασιλείας III και πιο συγκεκριμένα η αύξηση των κεφαλαιακών απαιτήσεων θα οδηγήσει σε μείωση του

ΑΕΠ σε ποσοστό που κυμαίνεται μεταξύ 0,04% - 0,15% σε ετήσια βάση και θα προκύψει από την αύξηση των δανειακών περιθωρίων.

Η διεθνής κρίση που ξεκίνησε από τον χρηματοπιστωτικό κλάδο, που μέχρι τότε λειτουργούσε σε ένα χαλαρό κανονιστικό πλαίσιο, έφερε την ύφεση στην παγκόσμια οικονομία και τον πανικό στις διεθνείς αγορές. Ένα νέο, πιο αυστηρό εποπτικό πλαίσιο είναι το τίμημα που πρέπει να πληρώσει ο χρηματοοικονομικός τομέας, έτσι ώστε να ελαχιστοποιηθούν οι πιθανότητες εμφάνισης μιας νέας κρίσης.

Το κόστος που επωμίζονται οι τράπεζες από τους νέους κανόνες, θεωρείται ότι αντισταθμίζεται από τα οφέλη που θα προκύψουν εξαιτίας της δημιουργίας ενός πιο σταθερού και ασφαλούς χρηματοπιστωτικού συστήματος.

Όπως τα νοικοκυριά ασφαλίζουν την ακίνητη περιουσία τους για προστασία από επικίνδυνα καιρικά φαινόμενα και οι κυβερνήσεις ξοδεύουν σημαντικά ποσά από τον προϋπολογισμό τους για αμυντικές δαπάνες, ενισχύοντας τα σύνορά τους για προστασία από πιθανή εισβολή εχθρικής χώρας και εμπλοκή σε πόλεμο, έτσι και οι αρχές, διεθνείς και εθνικές, που έχουν επωμιστεί την ευθύνη της εποπτείας του χρηματοπιστωτικού τομέα οφείλουν να ασφαλίσουν τον κλάδο για να μην επαναληφθούν τα φαινόμενα του πρόσφατου παρελθόντος.

Υπό το παραπάνω πρίσμα, οι αλλαγές που προωθεί η Βασιλεία III είναι απόλυτα δικαιολογημένες και θα συμβάλλουν στη σταθεροποίηση του συστήματος. Η περίπτωση της Ελλάδας και η ιδιαίτερα δυσμενής οικονομική συγκυρία που βιώνουν οι ελληνικές τράπεζες θα πρέπει να επισημανθεί από τις εθνικές εποπτικές αρχές και να τύχει μιας πιο επιεικούς αντιμετώπισης. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Αντζουλάτος (2011, σελ.204) *‘για τις όποιες αλλαγές στο θεσμικό πλαίσιο, θα πρέπει να υπάρχει περιθώριο προσαρμογής στις ιδιαίτερες συνθήκες της χώρας. Ένας κώδικας οδικής κυκλοφορίας – γιατί το θεσμικό πλαίσιο είναι ο κ.ο.κ του χρηματοοικονομικού συστήματος, όσο καλός και αν είναι, δεν μπορεί να είναι εξ ίσου κατάλληλος για όλες τις χώρες’.*

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ – ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση

Αντζουλάτος Άγγελος (2011): Τραπεζική – Τάσεις (πριν) και προοπτικές (μετά την κρίση), στο συλλογικό τόμο της Ένωσης Ελληνικών Τραπεζών *Η διεθνής κρίση, η κρίση στην Ευρωζώνη και το Ελληνικό Χρηματοπιστωτικό Σύστημα*

Γκόρτσος Χρήστος (2011): Βασιλεία ΙΙΙ, η αναθεώρηση του ισχύοντος κανονιστικού πλαισίου της Επιτροπής της Βασιλείας για την Τραπεζική Εποπτεία με στόχο την ενδυνάμωση της σταθερότητας του διεθνούς τραπεζικού συστήματος, στο συλλογικό τόμο της Ένωσης Ελληνικών Τραπεζών *Η διεθνής κρίση, η κρίση στην Ευρωζώνη και το Ελληνικό Χρηματοπιστωτικό Σύστημα*

Ένωση Ελληνικών Τραπεζών (2011): Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 2010

Θωμαδάκης Σταύρος – Λοΐζος Κωνσταντίνος (2011): Η χρηματοοικονομική ρύθμιση και το κόστος κεφαλαίου των πιστωτικών ιδρυμάτων, στο συλλογικό τόμο της Ένωσης Ελληνικών Τραπεζών *Η διεθνής κρίση, η κρίση στην Ευρωζώνη και το Ελληνικό Χρηματοπιστωτικό Σύστημα*

Καραμούζης Νικόλαος (2011): Από τη διεθνή χρηματοπιστωτική κρίση στην ελληνική δημοσιονομική εκτροπή και την κρίση της Ευρωζώνης: Οι προκλήσεις για το ελληνικό τραπεζικό σύστημα, στο συλλογικό τόμο επιμέλειας Καραμούζη Ν. και Χαρδούβελη Γκ. *Από τη διεθνή κρίση στην κρίση της Ευρωζώνης και της Ελλάδας, Τι μας επιφυλάσσει το μέλλον;* Εκδόσεις Λιβάνη, σελ.457-537

Μιχαλόπουλος Γεώργιος (2011): Χρηματοδότηση των ελληνικών τραπεζών στη διάρκεια της κρίσης, στο συλλογικό τόμο της Ένωσης Ελληνικών Τραπεζών *Η διεθνής κρίση, η κρίση στην Ευρωζώνη και το Ελληνικό Χρηματοπιστωτικό Σύστημα*

Ορφανίδης Αθανάσιος (2011): Η σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού τομέα: Προβληματισμοί και συμπεράσματα από την κρίση για την Ευρώπη, στο συλλογικό τόμο επιμέλειας Καραμούζη Ν. και Χαρδούβελη Γκ. *Από τη διεθνή κρίση στην κρίση της Ευρωζώνης και της Ελλάδας, Τι μας επιφυλάσσει το μέλλον;* Εκδόσεις Λιβάνη, σελ. 269-288

Σπαρτιώτης Δ.- Στουρνάρας Γ. (2010): Τα θεμελιώδη αίτια της κατάρρευσης των Τραπεζών και των χρηματοπιστωτικών αγορών. Η εμπειρία 2007-2008, Εκδόσεις Gutenberg

Σταϊκούρας Παναγιώτης (2011): Η θεσμική οργάνωση της χρηματοοικονομικής εποπτείας στην Ελλάδα, στο συλλογικό τόμο της Ένωσης Ελληνικών Τραπεζών *Η διεθνής κρίση, η κρίση στην Ευρωζώνη και το Ελληνικό Χρηματοπιστωτικό Σύστημα*

Τράπεζα της Ελλάδος (2010): Έκθεση Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας, Ιούλιος

Χαρδούβελης Γκίκας (2011): Το χρονικό της διεθνούς και της συνακόλουθης ελληνικής και ευρωπαϊκής κρίσης: Αίτια, αντιδράσεις, επιπτώσεις, προοπτική, στο συλλογικό τόμο επιμέλειας Καραμούζη Ν. και Χαρδούβελη Γκ. *Από τη διεθνή κρίση στην κρίση της Ευρωζώνης και της Ελλάδας, Τι μας επιφυλάσσει το μέλλον;* Εκδόσεις Λιβάνη, σελ.31-128

Χαρδούβελης Γκίκας (2011): Η υπερκυκλικότητα του διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος και προτάσεις για τη μείωσή της, στο συλλογικό τόμο επιμέλειας Καραμούζη Ν. και Χαρδούβελη Γκ. *Από τη διεθνή κρίση στην κρίση της Ευρωζώνης και της Ελλάδας, Τι μας επιφυλάσσει το μέλλον;* Εκδόσεις Λιβάνη, σελ. 325-379

Calomiris Charles (2009): Αίτια της κρίσης στην αγορά ενυπόθηκων στεγαστικών δανείων υψηλού κινδύνου, στο συλλογικό τόμο επιμέλειας Καραμούζη Ν. και Χαρδούβελη Γκ. *Από τη διεθνή κρίση στην κρίση της Ευρωζώνης και της Ελλάδας, Τι μας επιφυλάσσει το μέλλον;* Εκδόσεις Λιβάνη, σελ. 131-155

O'neill Jim (2010): Κρίση και οικονομικός κύκλος: Η άποψη της αγοράς, στο συλλογικό τόμο επιμέλειας Καραμούζη Ν. και Χαρδούβελη Γκ. *Από τη διεθνή κρίση στην κρίση της Ευρωζώνης και της Ελλάδας, Τι μας επιφυλάσσει το μέλλον;* Εκδόσεις Λιβάνη, σελ. 157-170

Ξενόγλωσση

AIG, American International Group: 2007 Annual Report

Bank of International Settlements BIS (2009): Annual Report

BIS (2011): Basel III, Long-term impact on economic performance and fluctuations, Working Paper No.338

Basel Committee on Banking Supervision (2010a): Basel III, A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems

Basel Committee on Banking Supervision (2010b): Basel III, International framework for liquidity risk measurement, standards and monitoring

Basel Committee on Banking Supervision (2011a): Basel Committee issues final elements of the reforms to raise the quality of regulatory capital

BCBS (2011): The transmission channels between the financial and real sectors. A critical survey of the literature, Working Paper No.18

Barth, Caprio, Levine (2006): Rethinking Bank Regulation *Till Angels Govern*, Cambridge

Benston George (1998): Regulating Financial Markets. A critique and some proposals

Berger, Klapper, Turk – Ariss (2009): Bank Competition and Financial Stability, Journal of Financial Services Research, Vol. 35

Blundell-Wignall Adrian & Atkinson Paul (2011): Thinking beyond Basel III, Necessary solutions for capital and liquidity, OECD Journal Financial market trends, Vol.2010, Issue 1

Caruana Jaime (2010): Financial Stability. Ten Questions and about Seven Answers, (speech at the Reserve Bank of Australia's 50th Anniversary Symposium)

De Larosiere Report (2009): The High Level Group on Financial Supervision in the EU, Chaired by Jacques de Larosiere, Report 25th February

Demirguc-Kunt, Kane, Leaven (2009): Deposit Insurance around the world, MIT Press

Dow Sheila (1996): Why the Banking System Should be Regulated, The Economic Journal

Dowd Kevin (1997): The regulation of bank capital adequacy

Economist: Financial reform whack-a-mole, 29 July 2010, available at http://www.economist.com/blogs/freeexchange/2010/07/financial_reform_0

Economist: Chained but untamed, Special Report International Banking, 14th May 2011, Print Edition, also available at <http://www.economist.com/node/18654622>

Financial Times (2011): Is it cool to be a SIFI? 8/11/2011, available at <http://ftalphaville.ft.com/blog/2011/11/08/731241/is-it-cool-to-be-a-sifi/>

Goodhart C.A.E (2008): The regulatory response to the Financial Crisis, CESIFO Working Paper No.2257

Gordy M.B (2003): A Risk-Factor Model Foundation for Ratings-Based Bank Capital Rules, Journal of Financial Intermediation, Vol. 12

Haldane A. , May R. (2011): Systemic Risk in Banking Ecosystems, Nature 469, pages 351-355

Hannoun H. (2010): Towards a Global Financial Stability Framework, speech at the 45th SEACEN Governor's Conference, Cambodia 26-27 February

Hellwig Martin (2010): Capital Regulation after the Crisis. Business as usual ?, Preprints of the Max Planck Institute for Research on Collective Goods

House of Lords (2009): Banking Supervision and Regulation, Select Committee on Economic Affairs, 2nd Report of Session 2008-2009, Volume 1 Report

IMF (2009): Lessons of the financial crisis for future regulation of financial institutions and markets and for liquidity management

Kane Edward (1981): Accelerating Inflation, Technological Innovation and the Decreasing Effectiveness of Banking Regulation

Kaufman George (1996): Bank Failures, Systemic Risk and Bank Regulation (Cato Journal, Vol.16, No.1)

Llewellyn David (1999): The Economic Rationale for Financial Regulation

McKinsey and Company (2010): Basel III and European banking. Its impact, how banks might respond and the challenges of implementation

Mishkin S.F and Eakins S.G: Financial Markets and Institutions (Pearson 6th Edition, 2009) Chapter 20

Moody's Analytics: Basel III New Capital and Liquidity Standards FAQs

NY Times (2008): Greenspan 'shocked' that free markets are flawed, 23/10/2008

Quignon Laurent (2011): Basel III. No Achille's spear, Economic Research BNP Paribas

Rajan Raghuram (2010): How Inequality fueled the Crisis, Project – Syndicate, available at <http://www.project-syndicate.org/commentary/rajan7/English>

Slovik Patrick, Cournede Boris (2011): Macroeconomic Impact of Basel III, OECD Economics Department Working Papers No. 844

Sorkin, Andrew Ross (2010): At Lehman, Watchdogs saw it all, NY Times 16/3/2010, available at <http://dealbook.nytimes.com/2010/03/16/at-lehman-watchdogs-saw-it-all>

Stiglitz Joseph (2008): Testimony before the House Committee on Financial Services

Wellink Nout (2010): A new regulatory landscape. Remarks at the 16th International Conference of Banking Supervisors (Singapore, 22/09/2010)

Wolf Martin (2010): Basel, the mouse that did not roar, Financial Times 15/09/2010, available at <http://www.ft.com/intl/cms/s/0/966b5e88-c034-11df-b77d-00144feab49a.html>